

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1887. Andra Kammaren. N:o 24.

Tisdagen den 28 juni

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande juni.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr konsul Axel Svartling af opasslighet är förhindrad att bevista dagens sammanträden, varder härmed på begäran intygadt af
Stockholm den 28 juni 1887

O. Håkansson.
Prakt. läkare.

§ 3.

Härefter anställdes, jemlikt 65 § riksdagsordningen, omröstningar *Gemensamma omröstningar* öfver följande i bevillningsutskottets memorial n:is 12 och 13 samt bankoutsittets memorial n:o 10 föreslagna, af båda kamrarne godkända voteringspropositioner, nemligen:

1:sta omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial n:o 12).

Den, som i likhet med Andra Kammaren vill, att § 5 i kongl. förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter den 16 maj 1884 skall erhålla följande förändrade lydelse:

»D. **Bevillningsafgift af bankbolag med sedelutgifningsrätt.**

§ 5.

Enskild bank, som eger *sedelutgifningsrätt*, skall, förutom bevillning af fast egendom samt af inkomst, erlägga en afgift af *tre*

Gemensamma omröstningar. kronor för hvarje tusen kronor af det högsta belopp af bankens sedlar, som på en gång under nästföregående året varit utlemnade i rörelsen; varande styrelsen för sådan bank skyldig att, till upplysning vid denna afgiffts debitering, i början af hvarje år afemna en genom intyg af det utaf Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordnade ombud bestyrkt uppgift å nyssnämnda sedelbelopp.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Första Kammaren afslagit utskottets ifrågavarande hemställan.

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seglarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 126 Ja och 67 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 37 Ja och 83 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller 126 Ja och 67 Nej,
sammanräkningen visar 163 Ja och 150 Nej;

och bade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

2:dra omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial n:o 13).

Den, som i likhet med Första Kammaren vill, att tullen å ost skall bibehållas vid dess nuvarande belopp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra Kammaren beslutat, att tullen å ost skall höjas till 20 öre för kilogram.

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl

derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 80 Ja och 121 Nej.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 50 Ja och 71 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 80 Ja och 121 Nej, sammanräkningen visar 130 Ja och 192 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

3:dje omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial n:o 10).

Den, som, i enlighet med bankoutskottets af Första Kammaren gillade förslag, vill, att de vid innevarande riksmöte väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken för närvarande icke må vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beslutat inrättande af ett afdelningskontor af riksbanken i Kalmar för Kalmar län eller det område deraf, som bankofullmäktige finge rätt att bestämma, och under de vilkor och bestämmelser i afseende på lånerörelsen, som fullmäktige jemväl egde föreskrifva, men i öfrigt på enahanda grunder, som gälla för öfriga riksbankens afdelningskontor.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel afagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 68 Ja och 135 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 68 Ja och 54 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 68 Ja och 135 Nej; sammanräkningen visar 136 Ja och 189 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet den 27 juni 1887.

Disponenten, före detta löjtnanten Gustaf Bratt hade denna dag aflemnadt fullmakt, utvisande, att han vid riksdagsmannaval, som den 13 sistlidne april hållits i Nora domsaga, blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari 1888; och sedan berörda fullmakt befunnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, utan att desse mot fullmagten framställt någon anmärkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Andra Kammaren, hvarjemte fullmagten skulle till kammaren öfverlemnas för att hållas disponenten Bratt till handa.

In fidem
K. G. Carlson.

Jemte det protokollet lades till handlingarne, beslöt kammaren, att den ifrågavarande fullmagten skulle till herr Bratt återställas.

§ 5.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 9 och 10; samt
bevillningsutskottets betänkande n:o 14.

§ 6.

Efter föredragning vidare af Första Kammarens, i gårdagens sammanträde bordlagda protokollsutdrag n:o 101, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder för införande af en notariatsinstitution i Sverige, beslöt kammaren hänvisa detta ärende till behandling af sitt tillfälliga utskott n:o 3.

§ 7.

Jemlikt kammarens förut fattade beslut företogs nu till behandling konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckta väckta motioner rörande ändring i § 13 riksdagsordningen.

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.

Punkterna 1—4.

Biföllos.

Punkten 5.

Med anledning af inom båda kamrarna väckta motioner om inskränkning i städernas representationsrätt, nemligen inom Första Kammaren af herr *N. P. Nilsson*, n:o 30, och inom Andra Kammaren af herr *A. V. Ljungman*, n:o 20, herr *N. Petersson* i Runtorp, n:o 23, och herr *J. Eliasson*, n:o 31, hemställde utskottet under förevarande punkt:

att Riksdagen måtte till hvilande i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändring af § 13 riksdagsordningen.

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Förslag.

§ 13.

1. Andra Kammarens — — — — —
— — — skett.

2. Å landet — — — — —
riksdagsmän.

3. I stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af femtontusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen. Öfriga städer — — — —
— — — af minst sextusen och högst tolf tusen.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts af herrar *M. Hallenborg*, *P. von Ehrenheim* och greve *F. Wachtmeister*, hvilka tillstyrkt att Riksdagen ville förklara hvilande till grundlagsenlig behandling ett förslag till förändrad lydelse af 3 mom. 13 § riksdagsordningen och i oskilkjaktigt sammanhang dermed i ett nytt moment, n:o 4, ett tillägg till paragrafen, af nedanstående innehåll:

§ 13, riksdagsordningen.

1:o). — — — — —

2:o). — — — — —

3:o). I stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af femtontusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen. Öfriga städer — — — —
af minst sextusen och högst tolf tusen.

4:o). Städer, som vid 1885 års slut hade och fortfarande hafva en folkmängd af minst 20,000, ega dock, på sätt förut varit stadgadt, utse en riksdagsman för hvarje fullt 10,000-tal, men ej för större folkmängd än de hade vid nämnda års slut; och må ej utse ökad antal annorlunda än här ofvan för städerna i allmänhet är stadgadt;

af herr greve *F. Strömfelt*;

af herr *P. Samzelius*;

af herrar *Nils Larson* i Tullus, *Farup*, *Jöns Bengtsson*, *Anders Hansson* i Solberga, *Sahlström*, *Näsman*, *Per Ersson* i Vestlanda-

Rör. ändring holm, och Wallmark, hvilka föreslagit att senare delen af mom. 3 i § 13 Riksdagsordningen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Öfriga städer skola första gången af Konungen, och derefter hvart tionde år af kammaren, ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst åttatusen och högst sextontusen»;

samt af herr *A. Gumælius*;

hvarjemte herr *Samuel Johnson* begärt få antecknad, att han i följd af ledighet från riksdagsmannagöromälen varit hindrad att deltaga i detta ärendes behandling.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Rydin: Det är onekligt, att konstitutionsutskottets betänkande i viss mån har ganska goda skäl för sig. De nuvarande förhållandena kunna icke gerna fortfara sådana de äro, utan deri torde behövas åtminstone någon ändring. Gör man sig då den frågan, hvaruti denna ändring skall bestå, är det alldeles klart, att den bör ske så, att representanternas antal begränsas. Det kan icke hos oss få fortgå på det sättet, att vid hvarje treårsperiod representantalet ökas och i synnerhet för de större städerna ökas på sådant sätt, att kanske snart vid hvarje sådan period en tillökning af 2 à 3 representanter sker. Detta blir en alltför olika proportion mellan stad och land samt mellan de större städerna och de mindre. Till följd deraf är det nödvändigt, att man hos oss, likasom det i allmänhet skett i andra länder, begränsar representanterna till ett visst antal och att man sedermera uppgör den valkretsindelning, som betingas af det bestämda antalet, samt dermed fortgår under viss tid antingen på det sättet, såsom sker i flera länder, att man genom lag bestämmer att så och så många riksdagsmän och så och så beskaffade valkretsar skola finnas samt att denna anordning skall gälla till dess lagen upphäfves eller ändras, eller också på det sätt, som eger rum i andra länder, såsom t. ex. Amerika, att nemligen hvarje tionde år en revision verkställles, hvarvid afgöres, i hvilket förhållande till folkmängden representanterna skola bestämmas. På det sättet går man, som sagdt, till väga i Amerika, der det ursprungligen var stadgadt, att det skulle vara en representant på minst 30,000 invånare. Nu har man der till följd af folkökningen kommit derhän, att icke blott representanternas antal ökats, utan äfven att den siffra, efter hvilken de skola beräknas, ökats, så att nu en representant kommer på 140,000 invånare.

Om vi nu taga i betraktande förhållandena hos oss, finna vi att vår representation till antalet är relativt större än de flesta andra länders representationer. Om jag nemligen undantager Grekland och Ungern, har Sverige af alla länder det relativt största antal representanter i Riksdagen. Till följd deraf bör vår reform gå ut derpå, att vi begränsa antalet representanter. Om vi då taga i betraktande de siffror, som för närvarande finnas, se vi att representanterna äro i Andra Kammaren 221 och i Första Kammaren 143, och om vi lika-

ledes taga i betraktande det förhållande, som hittills varit rådande mellan Första och Andra Kammaren, finna vi att Första Kammaren utgjort ungefär $\frac{2}{5}$ och Andra Kammaren ungefär $\frac{3}{5}$ af representationen. Till följd deraf är det af vigt, att, på samma gång man vidtager förändringar i afseende å Andra Kammaren, man äfven vidtager sådana i afseende på den Första, så att icke representantantalet der så småningom växer mera än förhållandena kräfva. Derför bör, enligt min tanke, en reform i detta hänseende gå ut på att bestämma representantantalet såväl i Första som Andra Kammaren, antingen för en tidrymd af 10 eller 15 år i sänder eller också genom en särskild lag att gälla tills vidare, på det någon förändring i antalet icke må, såsom nu, ifrågakomma hvart annat eller hvart tredje år.

Om man dervid skulle utgå från ungefärligen det förhållande i afseende å representantantal, som för närvarande eger rum mellan de båda kamrarna, samt bestämma t. ex. antalet ledamöter i Andra Kammaren till 225 och i Första Kammaren till 150, så skulle detta antal kunna blifva någorlunda bestämdt, utan att man dervid på något sätt skulle träda nuvarande valkretsars och särskildt städernas rätt för nära. Tager man sedan i betraktande det särskilda förhållande, som i afseende å representationsrätt bör ega rum mellan stad och land, samt dervid bestämmer t. ex. 75 stadsvalkretsar på 225 valkretsar, så har man den proportion, som i allmänhet varit rådande hittills, och samma proportion som i Norge, der stadsrepresentationen utgör en tredjedel och landrepresentationen två tredjedelar af det hela. På detta sätt tror jag äfven att alla intressen skulle blifva tillgodosedda.

Men här har man velat verkställa beräkningen uteslutande med hänsyn till folkmängden samt ansett att städerna böra ingå i representationen i lika proportion som landsbygden. Huru vida antagandet af en sådan grundsats kan vara lämplig, är en fråga, som är ganska svår att besvara. I de flesta länder hafva dock städerna en särskild ställning gent emot landet i öfrigt, emedan de hafva olika intressen att bevaka, men dessa intressen behöfva därför icke vara stridande mot landsbygdens. Men som städerna kunna anses vara brännpunkter för det politiska och sociala lifvet, samt ett större reformsträfvande i allmänhet utvecklar sig från städerna än från landsbygden, så hafva äfven städerna en större betydelse för och ett lifligare intresse i det politiska lifvet än landsbygden, och man kan därför icke undgå att fästa särskild uppmärksamhet vid städerna, då det gäller något så viktigt som bestämmande af representationens sammansättning.

Hvad nu beträffar våra förhållanden, har det sagts i pressen, hvilket jag anser befogadt, att det icke är fullt rättvist att nu söka inskränka städernas representationsrätt, såsom i konstitutionsutskottets betänkande och i motionerna föreslagits, enär det vid representationsförändringen onekligen antogs, att städerna skulle erhålla en för dem lika betydande representation, som de hade under gamla statsskicket. Att nu sänka städernas representantantal, är ett sätt att förändra representationens sammansättning och karakter, som icke kan vara lämpligt. Ser man nu till huru man vid representantantalets bestämmande förfarit i andra länder, finner man, att i de nyare konstitutionella länderna detta väsentligen varit en räknefråga, medan man der-

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Rör. ändring
i § 13 Riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

emot i de gamla konstitutionella länderna mera tagit hänsyn till de historiska förhållandena. I England har städernas representantantal alltid hållit sig ganska högt, så att af 670 representanter i underhuset på ett invånarantal af 35 millioner, d. v. s. en representant på ungefär 50,000 menniskor, hafva grefskapen eller landsbygden haft 377, universitetet 9 och städerna så mycket som 284 representanter. Då Frankrike efter första revolutionen skulle ändra författningen och bestämma representanternas antal, ansåg man sig icke ens der kunna nöja sig med en numerisk proportion, utan beräknade representanternas antal efter tre särskilda faktorer, nemligen de territoriella förhållandena, invånarnes antal och beskattningen. Man nöjde sig således icke ensamt med invånareantalet såsom grund för representationsrätten. Ser man nu till huru det ställer sig hos oss, veta vi att nu har Andra Kammaren 221 representanter, eller en på 20,800 invånare öfver hufvud taget. För landsbygden finnes en representant på 26,500 och för städerna en för 10,667 invånare, således en ganska stor fördel för städerna. Ser man vidare efter huru antalet valberättigade förhåller sig, finner man att landsbygdens valmän utgjorde 80 procent och städernas endast ungefär 20 procent af hela antalet, således för städerna en ganska ofördelaktig proportion. Men man bör äfven lägga märke till att bevillningen för städerna uppgår till 60 procent och för landsbygden till endast 40 procent af hela bevillingssumman. Således finna herrarne att, om man tager hänsyn till så väl skatteförhållandena som till antalet valmän och invånare, hvad som i ena afseendet är ofördelaktigt för landsbygden är förmånligt för städerna och tvärtom. Det torde därför icke vara skäl att endast räkna med det numeriska förhållandet, då det gäller ett så gammalt land som Sverige, utan man bör äfven taga hänsyn till förhållandena, sådana de historiskt utvecklat sig. Man ser då, att borgareståndet räknade ungefär hälften så stort antal ledamöter som bondeståndet. Med hänsyn till de särskilda valkretsarnes intressen torde därför billigheten fordra, att man håller sig ungefärligen vid den proportion, som hittills rådt, eller att i Andra Kammaren $\frac{1}{3}$ utgjort stads- och $\frac{2}{3}$ landrepresentanter. Gå vi till Första Kammaren, finna vi, att landstingen tillsatt många flera representanter för landet i proportion mot städerna, och om man sammanlägger Första Kammarens representantantal i detta hänseende med Andra Kammarens, ser man tydligt huruledes städernas representantantal i sin helhet inom Riksdagen sjunkit ganska betydligt mot landsbygdens.

Vill man således göra en reform i Andra Kammarens sammansättning och der nedsätta antalet stadsrepresentanter, skulle billigheten fordra, att man gjorde den förändring af representantantalet i Första Kammaren, att äfven der städerna komme i samma förhållande till landsbygden. Jag tror därför, på sätt jag i början af mitt anförande sagt, att denna reform, som är nödvändig och som i synnerhet framstår såsom nödvändig, då man tänker på ett nytt riksdagshus, och att det samma, då det blifver färdigt, icke må blifva för trångt, icke bör ingå i den riktning, som konstitutionsutskottet gjort, utan i stället söka begränsa antalet representanter samt låta de närvarande förhållandena vara såsom de äro, nemligen $\frac{1}{3}$ stads- och $\frac{2}{3}$ landrepresentanter. I detta hänseende tror jag, att landsintresset bäst skulle komma att till-

godoses. Som det icke låter sig göra nu att utarbete ett sådant förslag, och då man måste taga hänsyn till förhållandena i Första Kam-maren och äfven i afseende på landstingens sammansättning och antalet valmän deri, tror jag, att man gör bäst att, sedan denna fråga kommit fram i form af ett betänkande från konstitutionsutskottet, hoppas på, att utskottet vid en följande riksdagsperiod får tillfälle att noggrannare och mognare öfverväga denna viktiga fråga samt framkomma med ett bestämdt förslag. För min del tror jag alltså, att det vore ett förhastadt beslut af Riksdagen att för närvarande bifalla detta betänkande eller dithörande reservationer, och därför yrkar jag afslag på alltsammans.

Rör. ändring
i § 13 Riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

Herr Ljungman: Med anledning af den siste talarens yttrande skall jag be att få göra några invändningar mot hvad han sade. Han påpekade förhållandena i Amerika och huru man der brukade omreglera valkretsarne efter den vexlande folkmängden. Vi hafva nyligen haft att här i kammaren verkställa en sådan omreglering, med hänsyn till småstäderna, hvilken hvar och en torde ha i friskt minne. Jag tror, att man så mycket som möjligt bör undvika dylika regleringar, i hvilka alltid godtycke i viss mån måste göra sig gällande. Jag vill äfven fästa uppmärksamheten på de svårigheter, till hvilka man kommer, om man, såsom herrar Samzelius och Rydin vilja, skulle fixera stadsrepresentanternas antal till $\frac{1}{3}$ af det hela, så att deras antal derigenom skulle minskas från 75 till 73. Hvilka städer skola nemligen släppa till de 2 representanter, som funnos för mycket, och efter hvilken rättvis grund skulle reduktionen ske? Derigenom tror jag man komme in på långt större godtyckligheter och svårigheter, än dem vi nu hafva.

Att hänvisa till förhållandena uti England tror jag heller icke vara rätt. Man skall icke glömma, att de der hafva ett öfverhus, som består af stora jordbruksegare, något som vi icke hafva någon motsvarighet till hos oss. Man bör äfven fästa afseende vid att vissa historiska förhållanden fortfarande göra sig gällande der, hvilka icke finnas hos oss, och som heller ej äro önskvärda. Med hänsyn till de bestämmelser, som föreslagits af konstitutionsutskottet, kommer Första Kam-maren att växa långsammare än Andra Kam-maren, och under sådana förhållanden finner jag för den skull icke vara nödvändigt att göra någon fixering af beloppet stadsrepresentanter, såsom herr Rydin föreslagit; ty den skulle äfven leda till svårigheter i afseende å dess praktiska tillämpning.

Herr Rydin säger, att man icke bör taga hänsyn blott till det numeriska folkmängdsförhållandet. Detta är obegripligt. Huru man än vänder saken, det må vara i fråga om antalet personer eller antalet valberättigade eller skattebidragens storlek, så ställa sig tydligen de numeriska sifferförhållandena gynsammare såsom motiv för en sådan ändring, som af konstitutionsutskottet önskas, än för bihållandet af de nu gällande bestämmelserna. Man får nemligen icke blott taga hänsyn till bevillningen af fast egendom samt för inkomst, utan äfven till grundskatterna och indelningsverket samt inkomsterna af brännvinsförsäljningen och tolagsersättningen. Jag finner därför med afseende

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

å alla dessa förhållanden, att anspråken från landsbygdens sida att få en förändring i 3 momentets af 13 § riksdagsordningen nu gällande bestämmelser äro i allt fullt berättigade. Ser man på de förslag, som nu föreligga till behandling, ställer det sig efter 1885 års folkmängds-siffror så, att enligt utskottets förslag skulle samtliga städer med mer än 10,000 invånare få en riksdagsman på 15,192 invånare, samtliga städer med mer än 25,000 invånare skulle få en riksdagsman på 15,190 invånare, och de städer, som hade mellan 10,000 och 25,000 invånare, skulle få en riksdagsman på 15,195 invånare. Det kan således aldrig ens väntas större likställighet med hänsyn till begränsandet af de större städernas representationsrätt dem emellan. Det är nemligen icke mer än 5 invånare, som skillnaden varierar på, och det tyckes mig därför, som om utskottet dervid träffat det rätta. Dess förslag är i alla hänseenden så billigt, att jag tror att man med allt skäl kan bifalla det-samma. Min önskan är därför, herr talman, att kammaren måtte lemna sitt bifall till utskottets förslag.

Herrar *Rundbäck, G. Mellin* och *Andersson* i Knarrevik instämde med herr *Ljungman*.

Herr *Gumælius*: Som herrarne behagade finna, har jag ansett mig böra afgifva reservation mot det slut, till hvilket utskottet kommit; och jag kan tillägga, att jag icke heller kunnat gilla de premisser, från hvilka utskottet i sin motivering utgår.

Det är helt naturligt, att, särskildt då man behandlar denna fråga, man måste utgå från det nya statsskicketets början, från beslutet af år 1866. Då blefvo de två första, de företrädesvis privilegierade, stånden så att säga amorterade. De två öfriga genomdrefvo representations-reformen, på regeringens framställning och med dess bistånd samt med biträde af ungefärligen halfva första ståndet, under det att det andra ståndet var nödt och tvunget att följa med. Men då träffades mellan borgare- och bondestånden, mellan städernas och landsbygdens representanter, ett slags aftal rörande magtfördelningen, hvilket vann fullständig sanktion och som är grundlag för närvarande. Det synes mig, som om detta aftal icke borde ensidigt brytas, när den ena kontrahenten kommit i den ställning, att han skulle kunna med magtspråk göra detta, ty det vore icke rätt vänligt och älskvärdt af den kontrahenten.

Det har sagts af den förste talaren, att på den tiden var skillnaden i numerären emellan borgare- och bondestånden sådan, att två af bondeståndet gingo mot en af borgareståndet, och deraf drog han den slutsatsen, att det förhållandet borde fortvara. För närvarande vill jag icke ingå på detta. Det kan innehålla åtskilligt tänkvärdt, men för närvarande föreligger icke frågan i den formen. Jag vill emellertid erinra, att det dubbla antalet af bondeståndet hade tillsammans en röst såsom stånd, och att borgareståndet, fastän endast hälften till antalet mot bondeståndet, också hade *en* röst. De voro således lika berättigade. Men den ärade talaren kunde snarare hafva hemtat stöd för sin mening från förhållandet nu än då, ty tillämpningen af den bestämmelse om stads- och landrepresentation, som blef grundlag

1866, har haft till följd, att i närvarande ögonblick 75 stadsrepresentanter stå emot 146 representanter för landsbygden. Skulle derför i § 13 Riksdagsordningen. proportionen jemkas, så att på hvarje stadsrepresentant komme två representanter för landsbygden, så kan detta med märklig lätthet nu ske på två sätt, nemligen så att man endera tager bort 2 stadsrepresentanter, då man får 73 stadsrepresentanter mot 146 representanter från landsbygden, eller ock så, att man lägger till 4 landrepresentanter och får 75 stadsrepresentanter mot 150 representanter från landsbygden. (Forts.)

Den ena anledningen till att jag icke kunde biträda någon af de väckta motionerna var sålunda, att jag ansåg det aftal, som blifvit träffadt, vara af den beskaffenhet, att det icke borde genom röstöfvervigt från ena sidan genomföras, utan borde man söka komma till en öfverenskommelse, som från båda sidorna kunde anses antaglig. Och på ingen annan grund kan man i min tanke lämpligen komma öfverens än på den, att man söker begränsa *Riksdagens* numerär, och icke blott den ene kontrahentens.

Den andra anledningen, hvarför jag reserverat mig, har varit den, som jag också låtit träda fram i den korta reservation, jag vid utskotts- betänkandet skrifvit, att man måste under nuvarande förhållanden fästa afseende vid bevillningssiffran. Ty sanningen är väl ändå den, att vår Riksdag är byggd på penninggrund i väsentlig grad. Att så är förhållandet beträffande Första Kammaren, torde ingen vilja bestrida. Beträffande val till Andra Kammaren spelar äfven bevillningen en så stor roll, att det endast är en obetydlig minoritet af landets befolkning, som eger rätt att rösta till riksdagsman. Om förhållandet vore sådant att man ville vidga valrätten, då kunde man se till, om jemkning äfven i nu förevarande hänseende skäligen kunde göras. Men såsom nu är fallet, då Andra Kammaren väsentligen är uppbyggd på bevillningsgrund, anser jag också att behörigt afseende bör fästas vid den grunden, och den saken anser jag att herr Rydin med rätta påpekade.

Det ställer sig ju så att — för att tala i runda tal — för närvarande hvarje representant från landsbygden talar för 26,000 valmän, under det att hvarje representant från städerna talar för omkring 11,000 valmän. Men ser man på bevillningssiffrorna, så ställer sig förhållandet återigen annorlunda. Då finner man, att hvarje representant från landsbygden talar för 11,000 kronors bevillning, medan deremot hvarje representant från städerna talar för 33,000 kronors bevillning. Tager man hänsyn äfven härtill och räknar så att säga med sammansatt regula de tri, för att få reda på den rätta numerären för stad och land, så leder denna räkning till, att man skulle få åtminstone lika många representanter från städerna som från landsbygden — ja, om man i lika mån tager i betraktande både folkmängds- och bevillnings-siffrorna — kanhända till och med några fler från städerna.

Nu föreligger emellertid intet förslag i sådant syfte, och jag skall icke heller tillåta mig att framställa något yrkande derom. Jag vill endast säga, att de olika faktorer jag angifvit, väl kunde innefatta en maning till dem, som nu sitta inne med vid pass två tredjedelar af

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

magten i denna kammare, att icke se snedt på dem, som endast sitta inne med en tredjedel och betrakta minoriteten som majoritetens förtryckare. Räknar man bevillningen på landet -- såsom den ungefärligen var år 1886, till 1,622,000 kronor, och bevillningen i städerna till 2,512,000 kronor, så blir proportionen ungefär 40 procent från landet och 60 procent från städerna. Det är, herr talman, med hänsyn härtill och på de grunder jag nu i korthet sökt antyda, som jag icke kunnat biträda något af de väckta förslagen.

Herr Elowson: Under innevarande riksdag hafva flera motioner väckts i syfte att bana väg för ändringar i grundlagarne. En särskild grupp af dessa motioner afser ändringar i 13 § riksdagsordningen. Genom den föreslagna förändringen skulle, om den komme till stånd, en begränsning af städernas representationsrätt, en förminskning af antalet riksdagsmän från städerna åvägabringas. Visserligen har konstitutionsutskottet icke tillstyrkt bifall till något af de i dessa motioner framlagda förslagen, men utskottet har likväl deraf tagit sig anledning att till Riksdagens pröfning framlägga ett sitt eget förslag, åsyftande en ändring af 13 § riksdagsordningen och gående i den af motionärerna åstundade riktningen. Såsom naturligt är, inledas de i motionerna gjorda yrkandena af en mer eller mindre vidlyftig motivering. Och enär denna motivering äfven i någon mån afspeglar sig i utskottets, så anhåller jag, herr talman, att få sysselsätta mig en stund med denna motivering, innan jag kommer in på sjelfva utskottets utlåtande.

I den första af utskottet omnämnda motionen, nemligen herr N. P. Nilssons, förekommer följande: »Mångfalden af olika verksamhetsgrenar med deraf härrörande olika intressen är vidare genom den nu så högeligen vidgade samfärdseln och den storartade ekonomiska utvecklingen inom den största delen af rikets landsbygd, och i synnerhet der, hvarest jernvägar finnas, så ökad att den väl kan täla jemförelse med hvad den företer i de flesta af våra städer åtminstone, hvartill kommer att olika landsdelar ofta besitta sins emellan mycket olikartad näringsverksamhet och erbjuda de mest stridiga intressen; så att man uti landsbygdens förmenta ensidighet med hänsyn till de å densamma befintliga intressena omöjligan kan ega något verkligt skäl för städernas ifrågavarande rätt.»

I förbigående anhåller jag få fästa uppmärksamheten vid motionärens uttalande derom, »att den ekonomiska utvecklingen inom största delen af rikets landsbygd varit storartad». Detta är ju en verklig ljuspunkt i de gängse mörka skildringarna af det ekonomiska betrycket. Beträffande den verkliga innebörden af den nyss citerade motiveringen, synes den mig bestå deri, att enligt den ärade motionärens mening mångfalden af olika verksamhetsgrenar med deraf härrörande olika intressen bör vara representerad inom riksförsamlingen. Denna tanke förefaller mig fullkomligt riktig. Jag anser nemligen, att alla väsentliga och berättigade intressen, som finnas i landet, böra vara representerade i Riksdagen, enär derigenom den fördel vinnes, att ärendena kunna erhålla en allsidig utredning.

Undersöker jag åter sammanhanget mellan motiveringen och mo-

tionärens yrkande, finner jag detta sammanhang sällsamt. Huru mångfaldiga de politiska åskådningarna och intressena på landet än må vara, förete de likväl i städerna en större växling. Att sålunda till förmån för de politiska intressenas och åskådningarnas mångfald inom riksförsamlingen vilja begränsa antalet af de från städerna dit kommande representanterna, finner jag, såsom jag sade, högst sällsamt.

icke mindre egendomlig ställer sig motionärens motivering till den i erfarenheten gifna verkligheten. Mångfalden af olika verksamhetsgrenar med deraf härrörande olika intressen, hvilken mångfald enligt motionären förefinnes på landsbygden, har hittills icke i någon nämnvärd mån gjort sig gällande i fråga om sammansättningen af landsbygdens representation inom Riksdagen. Hvilka förtjenster än landsbygdens representanter i Riksdagen må hafva, huru upplysta och statskloka de än må vara, höra de dock i allmänhet till en och samma klass i samhället, och deraf blir en följd, att landsbygdens representation inom Riksdagen företer i afseende på politisk åskådning och politisk uppfattning i stort taget för litet af mångfald och för mycket af likformighet.

Uti herr Ljungmans motion, n:o 20, finnes följande i motiveringen: »att antalet riksdagsmän, åtminstone i Riksdagens Andra Kamnare, utan skada men till åtskilligt gagn, och det med hänsyn bland annat äfven till det otillräckliga utrymmet i Riksdagens hus, kunde något minskas.» Detta finner jag icke stå i rätt klart sammanhang med motionärens yrkande, ty han framlägger två alternativa förslag, som visserligen båda afse förminskning i stadsrepresentanternas antal, men derjemte innehålla sådana bestämmelser, att antalet representanter för landsbygden skulle komma att i framtiden växa hastigare än enligt gällande riksdagsordning.

I ordningen kommer herr Nils Peterssons i Runtorp motion, deri bland annat följande yttrande förekommer: »att en inbyggare i en stad skall hafva ända till sex gånger så stor betydelse i politiskt hänseende som en inbyggare på landet är en uppenbar orättvisa och kan, enligt min uppfattning, icke försvaras. Vi veta att den lilla staden Visby har i många år utgjort egen valkrets med en folkmängd af omkring 6,000 och derigenom en representant i kammaren, då flera domsagor på landet egt en folkmängd af närmare 40,000, men ändock ej fått utse mera än en riksdagsman.» Den ärade motionären har här inlåtit sig på ett jämförelsesätt, som icke är riktigt och därför saknar bevisningskraft. Han uppställer nemligen på ena sidan en föränderlig storhet och på andra sidan en jemväl föränderlig storhet, hvilka han deretter jemför på det sätt, att han ställer den enas nedre gräns mot den andras öfre gräns, och derigenom kommer han till det af mig nyss citerade uttalandet. Vill man i det af motionären valda fall anställa en riktig jämförelse, måste man låta jämförelsen fortskrida likformigt å ömse sidor, från den lägre gränsen till den högre, så att man kommer att jemföra det mindre med det mindre och det större med det större, såsom tillbörligt är. Vidare torde det icke vara fullt riktigt att mäta storleken af en valkrets uteslutande efter folkmängden. Ett i någon mån tillförlitligare mått finner man i antalet valmän, ehuru äfven detta sätt att mäta icke är fullt tillfredsställande. Anställer

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

man emellertid med afseende på antalet valmän en jämförelse mellan valkretsarne, finner man att Visby, äfven om Borgholm icke tages med, ingalunda är den minsta. Enligt den af statistiska centralbyrån utarbetade valstatistiken för år 1885 hade Visby 577 valmän, under det att Villåttinge härad räknade 405 och Jönåkers härad 565. Då jag således funnit, att det af motionären använda jämförelsesätt icke lemnar tillfredsställande resultat, har jag med ledning af den nyss nämnda valstatistiken anställt några jämförelser mellan valkretsarne med afseende å valmännens antal och funnit att det på landet finnes 66 kretsar, som hvar och en för sig hafva färre valmän än Karlskrona. Jemför man deremot kretsarne äfven med afseende å förmögenhet och kunskafer, så torde icke många på landet vara jembördiga med Karlskrona.

Jag torde kunna lemna å sido hr Eliassons motion, ty den innehåller icke synnerligen mycket, och öfvergå till utskottets utlåtande.

Det förslag, utskottet i följd af de afgifna motionerna framlagt ill Riksdagens pröfning, afser en begränsning af de större städernas representationsrätt. Anledningen till förslaget uppgifves vara den omständigheten, att folkmängden tillväxt i städerna, i synnerhet de större, gått hastigare än på landet. Ännu år 1886 hade utskottet »ansett sig sakna anledning att yttra sig med afseende på frågan, huruvida, i följd af en fortsatt tillväxt af städernas folkmängd, den folkmängdssiffra, som berättigade stad till val af riksdagsman till Andra Kammaren, borde framdeles höjas», men redan i år har utskottet »ansett tiden vara inne att rätta det missförhållande, som småningom uppstått mellan städernas och landsbygdens representantantal». Enligt nu gällande riksdagsordning är antalet representanter i Riksdagen i första hand beroende på rikets judiciella indelning och först i andra hand på folkmängden. I öfverensstämmelse med den förstnämnda bestämmelsen blef vid nya riksdagsordningens antagande en naturlig följd, att den olikartade organisationen af lagskipningen i städerna och på landsbygden äfven betingade åtskilnad i valkretsindelningen.

Beträffande i ofrigt det inflytande, som tillerkänts folkmängden, gäller i afseende å så väl landstingens som Andra Kammarens sammansättning en och samma olikhet mellan städerna och landet, och de i riksdagsordningen i detta afseende gifna föreskrifter synas härleda sig så väl från historiska som sakliga skäl. Hvad de historiska skälen vidkommer, torde icke nu vara nödvändigt upptaga tiden med att hänvisa till dem. Vidkommande åter de sakliga skälen, synes det vara väl grundadt, att i fråga om fördelning af representationsrätten mellan städerna och landet det numeriska personantalet icke ensamt blir bestämmande. Då nemligen, enligt gällande riksdagsordning, valrätten är begränsad till en viss förmögenhet, och i följd deraf endast en del af befolkningen är i besittning af valrätt, så synas giltiga skäl förefinnas för ett sådant förfaringsätt, som att man vid bestämmande af städernas representationsrätt i förhållande till landsbygden äfven fäster afseende på förmögenheten. I generalsammandraget öfver 1886 års bevillningssumma har jag funnit, att bevillningen på landsbygden utgjorde 1,550,072 kronor emot 2,271,006 kronor i städerna. Vidare är det relativa antalet valmän större i städerna än på landsbygden.

Enligt de statistiska beräkningar, jag nyss omnämnde, fans år 1885 på landsbygden 245,765 valmän, eller 6,36 procent af hela folkmängden, under det valmännens antal i städerna uppgick till 61,954, eller 7,89 procent från de större städerna, som bilda egna valkretsar, och 7,96 procent från de mindre, som icke hvar för sig bilda valkretsar.

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

En förminskning af städernas representationsrätt finner jag för närvarande vara synnerligt otidsenlig. Det antagande ligger ju nära till hands, att stiftarne af 1866 års nya riksdagsordning förutsett städernas hastigare tillväxt i förhållande till landsbygden. En olikhet i städernas och landsbygdens folkmängdstillökning är nemligen något vanligt vid en stigande civilisation, och under sådana förhållanden synes mig alldeles antagligt, att stiftarne af 1866 års riksdagsordning åt städerna velat inrymma ett i förhållande till deras växande betydelse för det hela ökad inflytande i riksförsamlingen.

Deremot är man under denna af politiska stormar upprörda tid ofta nog i tillfälle att bevittna tilldragelser, hvilka man år 1863, då förslaget till ny riksdagsordning framlades, ansåg alldeles oantagliga. Från flere landsändar hafva nemligen ingått underrättelse derom, att vid de nu verkställda landstingsmannavalen flera än ett sådant egt rum efter fullständigt politiskt program. Härom står att läsa i protokollet öfver justitiedepartementsårenden den 5 januari 1863 följande yttrande af då varande justitiestatsministern: »Landstingsmännen kunna nemligen icke antagas komma att utses med något hufvudsakligt afseende å befattningen att stundom vara elektor till riksdagsmän, som efter långa mellantider ombytas, utan vid deras tillsättande måste tagas i betraktande de egenskaper, som berättiga till förtroendet att utöfva beskattningsrätten och vården om länets gemensamma angelägenheter.»

Jag tillåter mig äfvenledes att fästa uppmärksamheten på den partikularism, som under innevarande riksdag framträdt inom denna kammare, i det att man gjort försök att lägga en särskild beskattning på en viss del af landets medborgare och sålunda velat sätta bevillningsrätten i stället för lagstiftningsrätten.

Jag har nu anfört några af de skäl, som tala mot en begränsning af städernas representationsrätt. Jag anhåller slutligen att få närmare betona ett af samma skäl. Då riksdagsordningen lemnade föreskrift om samfälda val, hade man skäligen kunnat hysa den förmodan, att ur dessa samfälda val kunde uppväxa en representantkammare, der en stor mångfald af vexlande politiska åskådningar och uppfattningar förefunnes; men erfarenheten har visat på det mest otvifvelaktiga sätt, att denna förmodan icke vunnit bekräftelse. Och detta utgör, herr talman, för mig anledning att yrka afslag å konstitutionsutskottets hemställan i femte punkten.

Herr Berglöf: Vid behandlingen här i kammaren af många frågor heter det: »denna fråga är af en stor vikt», men jag får säga, att den nu föreliggande frågan är af den *allra största* vikt och betydelse.

Man må till en början se till hurudana förhållandena voro, då nu gällande riksdagsordning antogs. Man hade då den representativa for-

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

men af fyra stånd, af hvilka det s. k. borgareståndet hade sin fjerdedel, då fråga var om att fatta beslut. Samma förhållande gälde för de öfriga stånden; de hade äfven en fjerdedel hvardera vid afgörandet, och var dem tillika gifven vetorätt i vissa frågor.

Till det gamla borgareståndet hade städerna rätt att skicka ett antal af 70 representanter; det gamla bondeståndet utgjordes af ett antal af 110. Antalet af dessa representanter egde emellertid icke så stor betydelse, då hvarje stånd hade sin gifna och bestämda röst; men antalet har en stor och vigtig betydelse, då man sammanslår båda stånden till en kammare. Man nöjde sig vid nya representations-skicket införande icke med bibehållandet för Andra Kammaren af ofvannämnda proportion mellan representantantalet, utan man förändrade siffrorna sålunda, att bondeståndets antal ökades och borgarståndets minskades samt beräknades blifva 130 för det förra och 50 för det senare ståndets representanter i den nya kammaren. Det visade sig dock vid de första valen, att antalet representanter för landsbygden blef 135 mot 55 för städerna. Tanken med den nya representationen var att få bort de gamla klassvalen och få införda de samfälda allmänna valen. Man trodde, att det skulle framgå ur de nya valkretsarne en samling individer med gemensamhet i idéer och frihet från privatintressen. Men det har dock visat sig, att förhållandena icke blifvit sådana man tänkte sig. Vid tiden för representationsreformen var ett godt förhållande mellan borgare- och bondestånden och sida vid sida kämpade de för utveckling och framåtgående — i många fall gent emot de båda andra stånden. Man hade därför grundad förhoppning, att sådant godt förhållande skulle jemväl i framtiden göra sig gällande; och därför ingingo borgareståndets representanter på ett aftal, som i väsentlig grad ändrade grunderna för städernas representationsrätt, ett aftal som fick sin form i grundlagen, riksdagsordningens § 13. Detta aftal utgör en af grundprinciperna i det nya statsskicket. Ett sådant aftal rubbar man icke gerna, ty då rubbar man den grund, hvarpå representationsrätten byggdes och för framtiden beräknades. Må man ändra grundlagen i sådana hänseenden, der man anser behof af bättre och tidsenligare former förefinnas; men de *grundprinciper*, som fastslogos för att tillgodose ett tillbörligt förhållande emellan stad och land vid valen till den för dem gemensamma kammaren, *dem* skall man *icke* ändra, de måste bestå, ty eljest rubbar man det aftal, som legat till grund för nya representationsskicket, och utan hvilket borgareståndet med all säkerhet icke ingått på den föreslagna ändringen i representationen.

Man må sedermera se till huru förhållandena efter nya representationsskicket gestaltat sig. I denna kammare invaldes representanter från städerna, representanter från landsbygden. Förhållandet mellan dessa båda grupper är ganska olika, och det visade sig snart vid förhandlingarna i kamrarne, att de olika klassintressena började göra sig gällande på ett sätt, som torde vara nogsam bekant. Städerna hafva sig anvisade åtskilliga rättigheter, men, mine herrar, vi hafva dessa rättigheter icke för ingenting. De äro förenade med motsvarande, tunga skyldigheter. Så hafva städerna skyldighet att sjelfva aflöna sina embets- och tjenstemän samt sin polisordningsmagt. Dess-

utom måste städerna vidkännas dryga utgifter för sina gator, för lys-
hållning, för ett genom lag begränsadt dyrare byggnadssätt, för helso-
vård, för byggnad och underhåll af hamnar m. m. dylikt. Allt detta
tarfvar utgifter, och sådana, att städerna, hänvisade till en direkt be-
skattning för dessa ändamål, icke skulle kunna bära dem. Derfor
hafva städerna också af gammalt tillagts vissa förmåner.

Då riksdagarne började efter det nya statsskicket, fann man snart
huru angelägna det gamla bondeståndets representanter voro att in-
skränka dessa rättigheter och huru de ville beröfva städerna de förmå-
ner, dessa fått sig tilldelade, men det var icke nog härmed, utan de
sökte äfven med all kraft vältra ifrån sig sina egna förbindelser och
skyldigheter, för att få dem öfverflyttade och förlagda på andra skatte-
objekt. En förändring, som till hufvudsakligaste del skulle drabba
städernas invånare och i städerna varande beskattningsbara föremål.
Det var således ett afskrifvande af rättigheter från städerna och skyl-
digheter från landsbygden, som började eftersträfvast efter det nya
statsskicket genomförande.

Häri genom uppstod en klyfta mellan målsmännen för de olika
materiella intressena, en klyfta mellan landsbygdens och städernas
representanter. Stadsrepresentanterna hafva fått finna sig vid dessa
förhållanden. Deras röst har kunnat höja sig emot förslagen, men be-
sluten fattas i enlighet med önskningarna hos landsbygdens starka
majoritet. Vid de val, som ske, får man underkasta sig samma majo-
ritets utslag, hvars skäl och kläm numera äro landet bekanta. Det
är nu så, att det icke lönar mödan att bära fram sin valsedel till
urnan, ty den har ingen annan betydelse än såsom ett uttalande af
en liten och betydelselös clique af stadsrepresentanter. Vi få finna
oss i alla majoritetens beslut och hafva, som jag tror, också burit detta
med jemmod, men då man nu åter börjar att rifva i våra grundlags-
enliga rättigheter för att inskränka vår representationsrätt — för att
borttaga ett af de grundvilkor, hvarpå våra företrädare fotade sitt
medgifvande af ändring i ständsrepresentationen — då kunna vi icke
längre stillatigande åse detta. Vi se ju från omröstningar, der fråga
är om olika intressen för stad och land, att vi för närvarande icke hafva
mera än några och femtio röster att sätta emot en öfverväldigande
majoritet, och nu vill man ytterligare beröfva oss en del af dessa få
röster. Hvad hafva vi gjort för att en ytterligare inskränkning i våra
rättigheter skall ske, och hvarför skall en del stadsrepresentanter nu köras
bort från kammaren för att sannolikt snart följas af en annan del?

Så länge vi kunnat, hafva vi sökt hålla igen och bereda mognad
åt opinionen, för att icke något politiskt saltomortal skulle uppstå.
Vi hafva efter bästa förstånd sökt se till, att den frukt, man velat
komma åt, icke skulle sväljas, innan den blef mogen. I alla händel-
ser är det bäst att frukten får mogna, medan den sitter kvar på trädet.
Skiljes den i förtid från detsamma, blir den sur och bitter att bita
uti och efterlemnar allt annat än en angenäm smak. På sjelfva trädet
uppstår ett sår, som icke blir så lätt att läka och hela. Enahanda är
förhållandet med den, som vill betaga andra rättigheten, innan det be-
höriga i saken ingått i rättsmedvetandet. Jag tror därför det bästa
är att låta frukten mogna — då den är mogen faller den af sig sjelf.

Rör. ändring
i § 13 Riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

Man har beskylt oss stadsrepresentanter för att vilja slösa med statens medel, men jag tror icke det varit så farligt dermed. Vi hafva efter bästa förmåga sökt värna om vårt fosterland med ett så starkt försvar, som våra tillgångar kunnat medgifva; vi hafva vidare sökt höja undervisningen och inrymma någon plats åt vetenskap och skön konst; vi hafva sökt bereda underhåll, der så behöfts, åt enkor och faderlöse. I hvilken grad detta lyckats oss, veta vi litet hvar. Oakadt vi för dessa våra bemödanden fått uppbära mängden förebråelse, tror jag icke att den opartiske granskaren skall säga det vi visat så stora ansatser för slöseri.

För det närvarande är jag dock fullt förvissad om, att icke frågan hänger på detta, utan på något helt annat. Vi hafva icke velat eller kunnat vara med om att fördyra lifsmedlen och därför icke bidragit med våra röster till föreslagna tullsatsen å spannmål och andra lifsförnödenheter. Det är här det onda sitter — det är för vårt uppträdande i tullfrågan, vi skola straffas, de större städerna först och de små sedan. Och hvad hafva vi väl gjort i denna tullfråga? Jo, vi hafva sökt hejda densamma i dess brådskanie fart. Vi hafva velat, att en utredning skulle göras, så att man kunde bedöma om och hvilka tullsatsen, som skulle åsättas så väl den ena som den andra artikeln. Vi hafva velat att frågan skulle få den mognad, som är nödvändig för att icke sära och göra oro i den allmänna opinionen. Om tullvännernas anspråk är riktigt, mognar nog frukten en gång, och man får slå fast de tullanspråk, som kunna vara rättvisa och billiga. För närvarande synes det oss vara orätt, att landet, som kastat ut stora summor på kommunikationer, skall genom representationens beslut bryta udden af dessa fördelar genom att åsätta tullsatsen, hvilkas gagn och rättmätighet icke kunnat styrkas — endast påstås.

Är det väl för öfrigt lämpligt att under tullarnes partiyrta upptaga till behandling och afgörande denna grannliga fråga? Jag för min del tror det icke, ty det finnes många, som nu handla endast för att befria sig från en del för dem och deras syften obehagliga representanter. För att drifva sin vilja igenom, tillgriper man det kraftigaste medlet — utvisning af olika tänkande. Det är hvarken rätt eller klokt att för vinnande af *ett* mål ändra principer i grundlagen. Skall man vinna sitt mål, så måste det ske på andra vägar, men icke genom att köra ut dem, som hafva en annan åsigt om ett föreliggande spörsmål.

Stad och land äro till sina materiella intressen olika, men å andra sidan behöfva de hvarandra ömsesidigt. Staden landet och landet staden. Den stad lever under gynsamma förhållanden, som har en rik landsbygd omkring sig, och den landsbygd är välmående, som har en stor konsumtionsförmåga i sin omedelbara närhet. Det måste finnas en vaxelverkan mellan stad och landsbygd, mellan deras olika intressen. Detta förmärkes ock inom representationen. Det är icke utan att här sökas emellanåt ytterligheterna, men i den mån de olika orternas representanter få blicka in uti och få kännedom om hvarandras förhållanden, afnötas ytterligheterna. Efter mitt förmenande försiggår för närvarande ett försonligt närmande emellan representanterna för de olika ortintressena, och lyckligt vore, om frågor af sådan art som

den föreliggande icke komme hindrande emellan. Många af oss riksdagsmän hafva, som jag tror, ingått i denna kammare med en åsigt och gått härifrån med en annan. Man lär ju så länge man lever och blifver visare dag från dag. Låtom oss sätta landets allmänna angelägenheter i första rummet och sedan söka att efter vunnen kännedom om hvarandras olägenheter bota dem på lämpligt sätt och så att de icke förrycka förhållandena ur deras rätta läge. Om, såsom nu är föreslaget, antalet representanter för städerna ytterligare inskränkes, och aftalet från december 1865 sålunda rubbas, skall med all sannolikhet klyftan mellan land och stad å nyo vidgas och framkalla missnöje, icke blott i stad utan ock på landet, der mängen finnes, som anser sig i stadsrepresentanten ega sin målsman. Missnöjet skall låta känna sig icke blott i Riksdagen utan ock i hemorten, dit förhållandena lätt fortplanta sig och synbarligen märkas vid behandlingen af kommunalangelägenheter.

Jag vill sålunda påstå, att detta förslag icke är egnadt att skapa fred i landet, och jag tror, mine herrar, att de magtegende icke heller skola skörda några lagrar på att drifva saken på det sätt, de synas ämna. Det är därför, och då jag anser rättvisa och billighet kräfva, att den grundprincip, som fastslogs i 1866 års riksdagsordning, icke bör, på sätt nu blifvit föreslaget, ändras eller jemkas, som jag, herr talman, yrkar afslag på det föreliggande betänkandet.

Med herr Berglöf instämde herrar *Dahl, Wijkander, O. Melin, J. G. Siljeström, Lagerberg, Lundberg, Stockenberg, Smith, Darin, Ahlström, Andersson* i Malmö, *Bokström, Frick, Westrin, Lund, Hay, Söderblom, Martin*, friherre *Nordenskiöld, Lovén, Höglund, Grafström, Westerberg, Amnéus, Wählin, Broström, Abenius, Brodin, Blomberg, Arhusiander* och *Burman*.

Herr Hammarlund: Herr talman, mine herrar! Ja, vi stå nu inför en början till afskrifning af städernas representationsrätt, ty det är klart, att, om detta första försök lyckas, skall man en annan gång ytterligare fortsätta på den inslagna banan.

Hvad berättigar väl till ett sådant steg? Hafva icke landsbygdens representanter uteslutande afgörandet i sina händer här i kammaren? Är det icke så, att landsbygden tillsätter samtliga representanter i Första Kammaren med undantag af 12, ty att städer deltaga i landsting, har icke någon betydelse här vid lag, enär deras representanter i landstingen äro så få, att de icke kunna hafva något inflytande på valen till Första Kammaren.

Trots detta och trots den omständigheten, att medeltalet invånare på hvarje stadsrepresentant under de nu flydda 20 åren ökats med 1,699, men samtidigt medeltalet invånare på hvarje landtrepresentant minskats med 234 — trots detta är man icke nöjd, utan vill gripa till extra ordinära åtgärder. Det synes mig som om man snarare borde gå i en motsatt riktning.

Det svåraste fel, som kan vidlåda en representation, är att den är ensidigt sammansatt, att den blott representerar vissa klasser. Den,

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

som opartiskt vill se förhållandena hos oss, skall komma till den slutsats, att vi äro på god väg till en sådan ställning. Man sökte dock förebygga detta vid det nya representationskicket införande just derigenom, att städerna fingo en större representationsrätt sig tillagd, så att man skulle blifva viss om, att Andra Kammaren icke skulle sakna representanter för handel och sjöfart, industri, kulturfrågor och för den intellektuella verksamheten i allmänhet. Vid en föregående riksdag hade framlagts ett förslag till representationsförändring, hvori man icke så afvägt förhållandena. Jag ber att få anföra några ord, som friherre Gripenstedt yttrade om detta förslag. »Förslaget hufvudsakliga felaktighet», säger friherre G., »som ensam är nog att bestämma mitt votum, består deri, att det är ensidigt och åt en enda samhällsklass öfverlåter en magt, som icke är motvägd af någon annan. Och så är menniskonaturen beskaffad, att hvar helst ett öfvermått af magt finnes nedlagdt, som således alltjemt står på gränsen af missbruk, skall alltid, förr eller senare, af ett eller annat skäl, på ett eller annat sätt, denna gräns blifva öfverträdd och magtfullkomligheten öfvergå till magtmissbruk.»

Konstitutionsutskottet säger på sid. 7 i sitt betänkande, att utskottet ansett tiden nu vara inne att förebygga att den proportion, som 1866 års lagstiftare afsett att stadga, icke i framtiden förryckes. Hvilketdera skall man nu tro, 1887 års konstitutionsutskott eller konstitutionsutskottet 1884? Jag för min del tror, att det senare yttrat sig fullkomligt riktigt, då det sagt: »Det ligger i sakens egen natur, att någon tanke på orubbligheten af den i början uppkommande proportionen ej kan hafva varit vid stadgandenas uppställande bestämmande. Det måste hafva varit uppenbart, att med de i 13 § 3 mom. nu gifna bestämmelser förhållandet skulle komma att ändras till förmån för städerna, redan om städernas folkmängd tillväxte i samma mån som landsbygdens. Och föränderligheten af det till en början uppkommande antalsförhållandet måste antagas hafva varit för lagstiftaren så mycket mera påtaglig, som han säkerligen ej kan hafva förbisett det redan vid tiden för riksdagsordningens antagande af statistiken intygade förhållandet, att städernas folkmängd tillväxte i högre mån än landsbygdens. Det visar sig sålunda, att förhållandena, sådana de nu äro, *ingalunda kunna anses innebära en rubbning i det statskicket, som representationsförändringen afsåg att grundlägga.* Motionsens syfte att inskränka den städerna nu tillagda valrätt till Andra Kammaren *saknar* alltså det återopade stödet att öfverensstämma med riksdagsordningens ursprungliga och egentliga mening.» — Jag tror att detta uttalande är fullkomligt riktigt.

Utom detta skäl — det att man icke får rubba en af de grundstenar, på hvilka hela den nya riksdagsordningen hvilat — kunna många andra skäl mot den ifrågasatta förändringen anföras. Jag skall be att blott få återopade ett enda. Vår nuvarande riksdagsordning är byggd lika mycket på förmögenhetsprincipen som på personlighetsprincipen. Man får då icke förbise, att städernas sammanlagda bevilling är större än landsbygdens och att således till exempel Stockholm, om hänsyn uteslutande skulle tagas till bevillingen, nu icke skulle hafva 21 utan 48 representanter i Andra Kammaren. Det nuvarande

antalet, 21, kan alltså vara ett ganska lämpligt medeltal, då hänsyn *Rör. ändring*
tages såväl till förmögenhets- som personlighetsprincipen. *i § 13 Riks-*

Det har visserligen anmärkts, att landsbygden har grundskatter och andra onera, men vi äro ju på god väg att afskrifva dessa, och då har detta skäl icke någon betydelse. *dagsord-*
ningen.
(Forts.)

Vore riksdagsordningen icke delvis byggd på förmögenhetsprincipen, skulle förhållandet i mina ögon ställa sig annorlunda. Om Riksdagen på allvar och med intresse ville taga i tu med lösningen af frågan om den allmänna rösträttens införande, och om derjemte valbarheten till Andra Kammaren utsträcktes till hela riket, så att någon garanti funnes att Riksdagen icke blefve allt för ensidigt sammansatt, då vore det måhända skäl att vidtaga någon förändring, om det nemligen skulle visa sig, att städernas folkmängd fortfarande i någon »oroväckande grad» skulle tillväxa, såsom en talare uttryckt sig. Jag kan icke se, att det åtminstone för närvarande ligger något oroväckande i tillväxten af städernas representanter. Det är ju så, att landsbygdens representanter i denna kammare för närvarande öfverstiga städernas med icke mindre än 71, och då måste det åtminstone icke brådska med någon förändring.

Jag vet mer än väl, att det icke tjänar till mycket att framkomma med skäl mot den ifrågasatta förändringen. Men jag har för min del icke kunnat underlåta att inlägga en protest mot det framställda förslaget.

Jag yrkar rent afslag å så väl utskottets som reservanternas hemställan.

Herr Redelius: Då alla föregående talare i denna fråga yrkat afslag, skall jag göra ett litet afbrott och för min ringa del yrka bifall.

De fleste föregående talare hafva börjat sina anföranden med att erinra om den gamla ständsrepresentationen, och jag skall be att få göra detsamma och utgå från samma ståndpunkt. Jag var prestman redan då och hade i flera år varit i tjenst, då de der bekanta petitionslistorna cirkulerade i landet. När en sådan lista kom till den församling, der jag hade min tjenstgöring, skref jag också på mitt namn, i syfte att få de fyra stånden bort, ty det framhölls såsom representationsförändringens mål, att svenska folket icke längre skulle vara splittradt i fyra stånd, liksom i fyra folk, utan skulle blifva enigt och vara såsom ett folk, och alla privilegier skulle försvinna, och att man borde till riksdagsman välja den bäste utan afseende på den samhällsställning han innehade. Detta slog an på mig, så att jag också skref under, väl vetande att jag och mina ståndskamrater icke hade att vänta något vederlag för den representationsrätt, som vi sjelfva voro med om att afskrifva.

Det har talats om och af en del talare skarpt betonats, att det skulle hafva skett något »aftal» vid den tiden mellan bonde- och borgarståndet. Det var icke första gången jag hörde detta nu. Jag hörde det äfven vid 1886 års riksdag af en talare på göteborgsbänken, men då var det första gången. 1864, 1865 eller 1866 hördes åtminstone ingenting om något sadant aftal, men deremot framhölls

Rör. ändring i § 13 Riksdagsordningen. (Forts.) med mycken styrka, att Sveriges folk borde vara *ett* folk och att i hvarje valkrets borde väljas den, som åtnjöt det största förtroende, vare sig han var adelsman eller bonde eller något annat. Jag ansåg detta vara en mycket vacker tanke. Och är det icke en tanke att taga vara på, att det inom hvarje valkrets bör väljas den, som åtnjuter valmännens största förtroende utan afseende på hvad yrke han har? Vi skola icke försöka gå tillbaka och återställa de gamla stånden, icke ens införa två stånd, ett stads- och ett landsstånd. Det är jag icke med om, utan »*må vi vara ett folk*». Om man ville bygga på den gamla grunden, menade några talare, så skulle man få en tredjedel af Andra Kammarens ledamöter från städerna, och derigenom skulle man återkomma till den gamla proportionen. Men hade icke det gamla borgarståndet en fjerdedel endast af representationsrätten? Vill man blifva vid det gamla, så bör därför stadsrepresentanternas antal utgöra blott en fjerdedel af hela representantantalet i Andra Kammaren.

Man har talat så mycket om det numeriska, men på samma gång förklarar, att det är ingenting att fästa sig vid. Hvarför har man då talat så mycket om det? »Det numeriska betyder icke någonting» — säger man — »utan det är endast fråga om magten, och man skall icke rubba det gamla aftalet.» Jag har redan sökt bestrida tillvaron af ett sådant aftal, åtminstone så till vida att jag icke vet om det och icke vill veta om det. Man har nu påstått att proportionen mellan representanter från stad och land borde återställas sådan den var vid det nya representationsskicket *införande*. Ja, då var stadsrepresentanternas antal 55, och landsbygdens representanter utgjorde 135. Skall det återställas dit? Jag skall gerna vara med derom. Och något sådant äsyftar det förslag, som föreligger, så vidt jag förstår. Nu hafva dock städerna 75 representanter i Andra Kammaren och landsbygden 146. Stadsrepresentanternas antal har alltså sedan det nya representationsskickets *införande* ökat med 20, under det antalet representanter från landsbygden ökat med endast 11. Om detta förslag blifver lag, så tror jag att det skall blifva ungefär samma proportion som 1867, då den nuvarande riksdagsordningen kom till stånd.

Beträffande den olikhet, som förefinnes mellan stad och land i afseende på skatter och förmåner, hvarom ordats, så är det någonting, som icke hör hit. Men vill man dock tala opartiskt i den punkten, så är det väl ändå så, att, om man jemför utgifter och inkomster från det allmännas sida för stad och land, förmånen är äfven der på städernas sida. När man skall beräkna landsbygdens skatter i jemförelse med städernas, är det nemligen icke tillräckligt att tala endast om bevilningen. Jag dristar mig dervid taga mig sjelf till exempel, då jag såsom prestman icke har någon roteringskyldighet eller några egentliga grundskatter, men ändå en bevilning till staten. Denna utgöres, så vidt jag minnes, af tolf kronor för lönen ur församlingen och 18 kronor 68 öre för bostället, under det att mina skatteutgifter samfaldt uppgå till mer än 500 kronor. *Bevilningen* duger således icke att lägga till grund för att mäta dessa saker. Men detta hör ju egentligen icke hit, utan det är fråga om inskränkning af städernas representationsrätt; men ingalunda dennas *afskrifning*. Jag har icke här sett till något sådant förslag. I utskottets betänkande förekom-

mer åtminstone ingenting derom, utan här är endast fråga om att förhindra representantalet från städerna att växa i större proportion än antalet på landet och för detta syfte i någon mån minska de privilegier, städernas befolkning ännu åtnjuta i fråga om representationsrätt i denna kammare, ty privilegier finnas ännu kvar. Man har dock icke velat taga från de små städerna dessa mycket stora privilegier, utan man har endast i någon mån velat minska de stora städernas öfverdrifvet stora privilegier, emedan man icke ansett det gagnande för svenska folket i sin helhet, att denna representationsrätt skulle växa ut så som hittills skett. Min öfvertygelse är också, att det för landets gemensamma välfärd är bäst, att tyngdpunkten af magten hvilar i deras händer, som ega och bruka det svenska landet. Jag tror icke att man därför behöfver befara någon ensidig magtutöfning, ty intressena i landet, från det nordligaste Norrland till det sydligaste Skåne, äro så skilda, att det måste vara starka skäl för att ett förslag, vare sig i en lagstiftnings- eller skattefråga, skall vinna Andra Kammarans bifall. Icke heller tror jag, att städernas representanter hafva skäl frukta för landsbygdens öfvervägande inflytande, ty i hvad mån hafva landets representanter skadat städernas intressen? Hafva icke dessa tillgodosetts fullt ut lika mycket om icke mera än landsbygdens? Af dessa många skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det föreliggande betänkandet.

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Beckman: Herr talman! En ärad talare på göteborgs- och bohusläns-bänken började här om dagen — när han en gång för ovanlighetens skull befann sig i minoriteten — sitt anförande med en ursäkt, i fall han möjligen, när han uttalade hvad han för sin del ansåg berättigadt, skulle på ett eller annat sätt sära dem, som voro i majoriteten. För min del skall jag söka undvika till och med *skenet* af hvad som kan säras. Men gifvet är dock, när frågan gäller något, som man anser för sin oförytterliga rättighet, hvilken andra tyckas underkänna — gifvet är att man då lätt nog måste yttra sig på ett sätt, som kan förefalla majoriteten allt för personligt.

Det var, om jag icke misstager mig, vid behandlingen af denna fråga förra gången, d. v. s. för ett år sedan, som den högt ärade och synnerligen flitige motionären herr Nils Petersson i Runtorp uttalade, att frågan tvifvels utan skulle återkomma, och »då i en allvarligare ton». Så har äfven skett. Frågan har återkommit. Och den har verkligen nu en betydligt »allvarligare ton» än förut. Detta finner man redan af konstitutionsutskottets betänkande och äfven af den öfverläggning, som nu pågår i Första Kammaran, der man hittills utan vidare plägat lägga denna sak till handlingarna.

Det är allmänt erkänt, att en alldeles obegränsad tillväxt af representationen icke är under alla förhållanden lämplig. Det är visserligen sant, att Sverige i det afseendet kan jemföras med åtskilliga andra länder. Ja, i motsats till hvad här förut yttrats, ställer sig till och med saken bättre hos oss än i flere andra stater. Så väljes i Sverige en representant på 21,189 invånare, i Norge en på 17,100, i Danmark en på 16,000, i Schweiz en på 20,000 och i Grekland, hvarom här förut erinrats, en på 13,200 invånare. Att detta oaktadt våra

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

representanters antal ej bör utan hvarje begränsning ökas, derom är man, som sagdt, temligen ense. Men när man sedan kommer till frågan om sättet, hvarpå denna begränsning i representanternas antal skall ske, då äro tyckena mångahanda. Det har redan från början klart visat sig, att här är en fråga, som icke kan bestämmas enligt allmän-giltiga principer. Det är en fråga, beroende på hvars och ens tycke och smak.

Också finner man att de förslag, som nu framlagts, endast likna hvarandra deri, att de vilja denna inskränkning uteslutande på städernas bekostnad. I öfrigt byggas de på de mest vexlande och godtyckliga förutsättningar för denna begränsning. I några af dessa förslag vill man, att folkmängdstalet för de mindre städernas uppflyttande »öfver strecket» skall bibehållas vid det närvarande eller 10,000. Ett annat förslag sätter folkmängdsstrecket högre och vill att en representant skall väljas från och med en folkmängd af 15,000; enligt ett annat åter skall detta ske först från och med 20,000.

Denna sista siffra ha de olika motionärerna ansett såsom ett slags normalsiffra för valet af en riksdagsman utöfver den första. Denna siffra har fått sin rangställning på grund af ett uttalande af justitie-statsministern, när det nya förslaget till representationsförändring fram-lades. I detta uttalande framställdes antalet 20,000 såsom lämplig folkmängds-siffra för landsbygden. Men icke ens denna siffra, hvilken ju, om man så vill, kan anses ega en viss helgd, har fått stå fast. Sjelfva konstitutionsutskottet har gifvit henne en svår knäck och före-slår en alldeles ny normalsiffra, eller en folkmängd af 15,000.

Angående de mindre städernas indelning i valkretsar finnas lika-ledes flere olika förslag. Dels föreslås att den närvarande grunden för indelningen — en folkmängd af minst 6,000, högst 12,000 — bör bi-behållas, dels att valkretsarne hädanefter skola indelas efter en folk-mängd af 10,000—20,000 eller af 8,000—16,000.

I sanning en brokig mängd förslag, som sålunda blott under denna riksdag kommit på tal! Och vid föregående riksdagar har man dess-utom plägat framhålla, att en sådan inskränkning i städernas repre-sentationsrätt borde vara förbunden med en *allmän* begränsning af antalet representanter, både för stad och land, med en omreglering af representationsrätten i sin helhet, således i fråga om båda kamrarne. Också har man antydt, att frågan borde ställas i sammanhang med en utsträckning i rösträtten, ett samband som särskildt herr Nils Peters-son framhållit.

Af allt detta synes mig framgå, att just emedan här förligga en sådan mängd *olika* förslag, så kunna de icke gerna vara annat än omogna hugskott. För min del kan jag i detta afseende icke annat än instämma i ett yttrande, som under förlidet års debatt i denna kammare fäldes af en ärad talare, till hvilken vi alla, såväl stads- som landtrepresentanter, med lika vördnad lyssna, nemligen herr Carl Ifvars-son. Han sade bland annat: »En sådan förändring lär väl icke komma att ega rum i år eller nästa år, ty hvarje sådan grundlagsförändring fordrar gerna sin tid för att mogna och genomdrivas; man måste så att säga småningom göra sig förtrogen med ämnet».

Redan denna omständighet, att man efter min uppfattning icke

kan anses vara fullt »förtrogen med ämnet», att frågan alldeles icke kan anses mogen, att så många stridiga förslag nu föreligga, anser jag vara skäl nog till afslag.

Ett ytterligare skäl därför hemtar jag uti den af flere Andra Kammarens ledamöter afgifna reservation till betänkandet om nytt riksdagshus m. m. Der läser man följande ord: »Det synes icke lämpligt, att denna Riksdag, hvars Andra Kammare är vald hufvudsakligen med hänsyn till en särskild fråga, fattar beslut om ifrågavarande byggnadsföretag och således förbinder kommande riksdagar till mångåriga förlöpande stora utgifter» etc. Ja, mine herrar, detta uttalande manar till uppskof. Men skulle Riksdagen icke ens böra besluta om byggnad af ett nytt riksdagshus, bör man då vid denna riksdag besluta ombyggnad af riksdagsordningen? Och det är i sanning en genomgripande ändring man nu vill vidtaga.

Ty huru man än ser saken, kan det icke nekas, att vid denna riksdagsordnings tillkomst det varit med fullt medveten afsigt, som en så stor plats inom Andra Kammaren inrymmts åt städernas representanter. Häruti må nu anses hafva legat ett missgrepp — enligt min öfvertygelse är det just motsatsen — men det är dock ett *faktum*. Och då denna utsträckta representationsrätt sålunda afsigtligt omgärdats med grundlags helgd; då dertill kommer, att, såsom en talare redan antydtt, det kanske icke torde vara alldeles utan, att vid frågans afgörande i närvarande stund äfven främmande hänsyn kunna spela in, så synes det mig dubbelt oklokt att nu i brådskan vidtaga en så genomgripande förändring.

Är förändringen icke »genomgripande»? Derpå hafva vi dock vittnesbörd från ingen mindre auktoritet än föregående konsstitutionsutskott. År 1880 väcktes i denna sak en motion, som dock var jämförelsevis mindre hårdhänt och som afsåg att i hvarje stad, som eger en folkmängd af 10,000 till och med 20,000, skulle utses en riksdagsman och derutöver en för hvarje fullt tal af 20,000. Beträffande denna motion yttrade konstitutionsutskottet följande: »En ändring härutinnan skulle således vara att rubba hela grundvalen för Andra Kammarens sammansättning enligt nu gällande riksdagsordning. Men till en så genomgripande åtgärd kan utskottet icke i de närvarande förhållandena finna någon giltig anledning, och den fara för städernas öfverhandtagande inflytande inom representationen, som motionären velat spåra i stadsbefolkningens snabba tillväxt, torde åtminstone ännu vara alltför aflägsen, för att påkalla någon lagstiftningsåtgärd».

Det är sant: några år ha sedan dess förflutit. Men hafva väl förhållandena under denna tid väsentligt förändrats?

För öfrigt synes mig utskottet ha utgått från en *origtig* förutsättning. Utskottet tyckes nemligen antaga, att den proportion mellan städernas och landsbygdens representanter, hvilken vid representations-skicket omskapande egde rum, skulle vara den enda riktiga. Detta tror jag, i likhet med en föregående talare, alldeles icke vara bevisadt. Tvärtom synes mig goda skäl anförts till bevis att denna förutsättning är origtig. Då blir naturligen också det slut, som af förutsättningen drages, likaledes origtigt.

Jag vill icke trötta kammaren med att upprepa hvad man här

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Rör. ändring
i § 13 Riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

anfört om städernas stora betydelse. Jag åtnöjer mig med att instämman deruti, att detta är en orsak hvarför de synas böra vara mera mångsidigt representerade. Städerna i ett land må ega större eller mindre folkmängd i förhållande till landsbygden, så äro dock alltid i dem så många intressen, så viktiga och olikartade sträfvanden sammanknutna, att sådant med afseende å representationsrätten ovilkorligen förtjenar särskildt beaktande. Och hvad beträffar att Sverige skulle stå allena i fråga om vidden af städernas representationsrätt — åtminstone om man fränser förhållandet i Norge — så får man dervid icke glömma en sak. Oaktadt städernas invånareantal hos oss är ganska litet i proportion till landsbygdens, så utgöra dock Sveriges städer en lika betydelsefull insats i landets intellektuella och materiella lif som städerna i länder, der proportionen gestaltar sig annorlunda.

Att man i andra länder, der förhållandena i detta fall icke likna våra, ordnar representationsrätten på annat sätt, just emedan man der icke behöver genom särskilda åtgärder bevaka städernas intressen, finner jag naturligt. I Sverige utgör stadsbefolkningen 17,2 procent af invånareantalet. Städernas folkmängd i förhållande till hela folkmängden i vissa andra länder utgör i procenttal: i Norge 21,7, i Danmark 28,5, i tyska riket 41,4, i Preussen 42,6, i Nederländerna 46,1, i Frankrike 34,8, i Österrike 38,4, i Schweiz 45 samt i England och Wales 67,9 och i Skotland 73,7.

Till hvad jag här anfört ber jag att få lägga ett par ord med anledning af hvad en ärad talare på smålandsbänken behagat yttra. Han sade, att vi skulle vara *ett* folk och att det icke borde finnas ett *stadsstånd* och ett *landsstånd*, och han för sin del trodde att denna tanke skulle bäst förverkligas genom antagande af nu föreliggande förslag. Jag delar icke hans tro. Jag anser tvärtom, i likhet med en föregående talare, att det vore olyckligt just för det goda förhållandet mellan land och stad, om man nu sökte genomdrifva en dylik förändring. Måhända skall det senare vara möjligt att finna en punkt, på hvilka de olika intressena kunna mötas. Talaren på smålandsbänken tycktes ha valt en punkt, der de säkerligen icke mötas. Han talade om att borgareståndet fordom utgjorde endast »en fjerdedel» af representationen. Visserligen. Men en fjerdedel, som, oberoende af antalet medlemmar, alltid vid beslut i rikets angelägenheter betydde *ett* af fyra jemnställda riksstånd!

Jag ber till sist få anföra ett yttrande af en man, som i dessa tider tagit en mycket verksam del i vårt offentliga lif, nemligen landshöfdingen Gunnar Wennerberg. Utan att i öfrigt instämman med honom, ber jag att här få citera ett hans uttalande. Han yttrade i ett anförande i Första Kammaren den 6 maj 1884: »Jordbrukarne, representanterna för modernärningen, äro därför också främst berättigade till att hafva den största politiska magten» — och deri kan jag instämman med honom — »men allmagt», fortsätter han, »allmagt i hvad afseende som helst och hvar den än här på jorden må finnas, är oberättigad och skall äfven förr eller senare brytas och duka under, derest icke i tid jemkning sker».

Jag tror, mine herrar, att om vi betrakta vårt eget lands såväl som andra länders historiska utveckling, skola vi inse, att det är lyck-

ligt för hvarje stark majoritet — en sådan majoritet t. ex som våra landtmän utgöra — att det finnes en någorlunda stark minoritet till att erinra om både ett och annat, som måhända annars denna majoritet kunde frestas att förbise. »Tyngdpunkten af magten», yttrade nyss en talare, »bör ligga hos dem, som bruka den svenska jorden.» Ja väl, så må den göra. Och den gör det faktiskt i detta nu. Jag vet icke ens af att någon föreslagit att den skulle flyttas. Men just därför att jag icke tror på talet om någon »öfverhängande fara» för en förskjutning af magten, synes mig att icke ens från majoritetens sida något hinder borde finnas att afslå den nu föreslagna ändringen i representationsättet.

Man har här nyss frågat: »på hvad sätt har inom denna representation landsbygden skadat städerna?» Jag skulle vilja vända om denna fråga och jag tillåter mig det spörsmål: på hvad sätt ha städerna skadat landsbygden? Jag för min del vet det icke.

Herr talman! Jag tillåter mig att yrka afslag på det föreliggande betänkandet.

Häruti förenade sig herrar *Thomasson, Sjöcrona, Winkrans, Collander, Hultberg, Walldén* och *Ericsson* i Stockholm.

Herr Fredholm i Stockholm: Åt intetdera af de framlagda förslagen om inskränkning i städernas representationsrätt kan jag skänka mitt bifall, och detta icke blott på grund af samhällsutvecklingens kraf, utan äfven med hänsyn till rikets sannskyldiga nytta. Såsom skäl för detta mitt öppna votum anhåller jag få anföra: att enligt mitt förmenande innevarande Riksdag, i sjelfva verket en undantagsrikdag, icke kan anses lämplig att upptaga till behandling en i vårt konstitutionella lif så djupt ingripande fråga som denna; att äfven om i en framtid en begränsning af kammarens medlemsantal kan påvisas blifva af behovet påkallad, erkänner jag dock *icke*, att denna begränsning skall ske uteslutande på städernas bekostnad; att jag hvarken ur rättvisans, billighetens eller kloketens synpunkt kan finna det önskvärdt att i synnerhet Stockholm och Göteborg skola offras på detta domaldersaltare, som konstitutionsutskottet här behagat uppresas; och slutligen att om i de bestående grunderna för kommunernas representationsrätt någon omgestaltning skall ega rum, anser jag likväl att den bör vidtagas endast i samband med en på personlighetsprincipen genomförd utsträckning af den allmänna rösträtten.

I samband med hvad jag nu haft äran anföra såsom skäl för mitt yrkande om afslag, tillåter jag mig att till den ledamot af konstitutionsutskottet, hvilken under många år varit en representant för Stockholms stad, öfverrätta en bukett, sammansatt af mycken missräkning, någon förvåning och en ringa del beundran öfver att en så skicklig kryssare tilltrott sig i denna viktiga fråga kunna klarera alla blindskär utan att behöfva refva något enda segel.

Jag upprepar mitt gjorda yrkande om afslag på utskottets hemställan, alla afgifna reservationer derunder inbegripna.

Herr Nordenfelt: I likhet med flere föregående talare kommer jag att yrka afslag på konstitutionsutskottets föreliggande för-

Rör. ändring i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

slag. Jag gör detta hufvudsakligen på följande grunder. För det första anser jag, att frågan icke är så utredd som den borde vara, då den är så djupt ingripande som denna verkligen är. För att litet fullständiga detta mitt yttrande måste jag, ehuru jag tager herrarnes tagna från en tabell, som i går framlagts på våra pulpeter. Denna tabell trodde jag naivt nog hafva någon härledning från konstitutionsutskottet och jag tog därför siffrorna för faktiska samt gjorde några beräkningar derefter. Men då jag tittade närmare på dem, fann jag dem högst betänkligt felaktiga på många sätt. Det är nemligen ett misstag begånget vid dess upprättande så till vida, att i statistiken första kolumnen i afseende på röstberäkningen är tagen i stället för den sista. Detta inverkar visserligen icke så synnerligen mycket, men då man får en tabell framlagd, så bör man väl få antaga, att den är rätt uppgjord. Jag har emellertid tagit mig friheten att rätta densamma, men jag skall icke besvära kammaren med att uppläsa alla dessa rättelser, utan anföra blott några siffror. Här har mången gång nämnts, att det är invånarantalet för hvarje riksdagsman, som skulle utgöra den bestämmande normen eller åtminstone den, på hvilken man kunde bygga vid jemförelser i ett sådant fall som detta. Det har då under perioden 1875—1878 vid närmare påseende visat sig, att invånareantalet för hvarje riksdagsman inom samtliga rikets städer högst obetydligt tilltagit, eller från 10,000 till 10,700, men på landsbygden deremot aftagit från 27,000 till 25,000 — jag lemna härvid de mindre siffrorna åt sitt öde. Jag har gjort en jemförelse mellan dessa två år, dels därför att tiden omfattar jemnt ett tiotal år, dels äfven därför, att den enda statistiska uppgift, som jag kunnat finna, icke varit mer omfattande. Jag hade nemligen den oturen, att då jag kom till Riksdagens bibliotek i förhoppning att finna alla de uppgifter, som jag önskade, så voro ty värr alla de handlingar, som gälde valstatistiken, icke på sin plats, de voro för flera dagar utlånta åt en annan medlem af denna kammare. Jag har velat nämna detta, på det kammaren icke må finna det egendomligt, att jag endast tagit året 1875 till jemförelse. Jag skulle hafva önskat att kunna lemna en jemförelse mellan flera år, men det har icke varit mig möjligt att anskaffa en sådan på de få timmar, som varit öfriga. Gör man nu en jemförelse mellan 1875 och 1885 icke blott i afseende på medeltalet *invånare* för hvarje riksdagsman, utan äfven i afseende på medeltalet *valberättigade*, så skall man finna, att det *nu* ställer sig i det närmaste på samma sätt som 1875, ty för hvarje af rikets samtliga städer belöper sig medeltalet röstberättigade på hvarje riksdagsman till 826 år 1885 mot 593 år 1875, då motsvarande siffror för landsbygden utgöra 1,615 och 1,304. Som det naturligtvis är en omöjlighet att, såsom man säger, på rak arm göra en jemförelse mellan dessa siffror, så vill jag påpeka, att, om man tager förhållandet mellan 826 och 593 som 8 till 6 eller hvad som är detsamma såsom 16 till 12 och mellan 1,615 och 1,304 som 16 till 13, så visar sig denna tillväxt i städerna och på landsbygden hafva fortgått i närmelsevis samma proportion, då ju förhållandet mellan 16 och 12 är ungefär detsamma som förhållandet mellan 16 och 13. Sålunda har ingen anmärkningsvärd förändring

härutinnan inträffat på dessa tio år. Om man utgår från den synpunkt, att de valberättigade utgöra en korporation eller en grund, som man har rätt att taga i betraktande i fråga om representationen, så kan jag således icke finna, att städernas representation under dessa 10 år tilltagit i någon annan proportion än landsbygdens. Hvad särskildt Stockholm beträffar, ber jag, eftersom utskottet i synnerhet fäst sig vid förhållandena derstädes, att få fästa uppmärksamheten derpå, att år 1885 utgjorde dess valberättigade för hvarje riksdagsman 978, under det rikets samtliga städers valberättigade utgjorde 826, samt att dessa siffror år 1875 utgjorde resp. 591 och 593. Då således denna stad kan sägas fortfarande åtnjuta samma eller rättare sagdt mindre representationsrätt än samtliga städer i jemförelse med förhållandet 1875, så kan jag icke finna någon orsak till en inskränkning deraf. Skulle möjligen en ändring uti grunden för vår representationsrätt visa sig nödvändig, så förefaller det mig såsom om man borde taga tvenne andra grunder härför i betraktande, nemligen dels de röstberättigades antal, dels äfven summan af de politiskt myndige, ty som det just är dessa klasser, hvilka i första hand få släppa till de voterade penningarne, så förefaller det mig äfven rättvist, att deras numeriska antal lägges till grund för valet.

Jag vill nu icke längre trötta kammaren, men innan jag slutar, ber jag att i rättvisans och billighetens namn få uttrycka den förhoppning, att kammaren icke må lägga så tungt ansvar på oss 57 nyvalde medlemmar, att vi, som utgöra mer än en fjerdedel af kammarens hela representantantal, skola efter så få dagar, som stått oss till buds, för att sätta oss in i denna fråga, tvingas att afgifva ett votum, hvars följder äro af så genomgripande art. Detta torde vara för mycket begärdt. Helt annat är ju förhållandet med kammarens öfriga ledamöter, som under en lång tid haft tillfälle att sätta sig in i dylika frågor och sålunda kommit till en bestämd öfvertygelse. Ehuru jag kanske kan våga antaga, att min arbetsförmåga och min tankekraft icke äro klenare än andras i allmänhet, så är det mig dock omöjligt att på grund af den bristfälliga utredningen nu med fullt medvetande, huruvida det är rätt, kunna afgifva mitt votum för något af de föreliggande förslagen å en så genomgripande förändring, som här är i fråga. Jag yrkar därför afslag såväl å utskottets som å reservanternas olika förslag i denna punkt.

Herr Ljungman: Man säger att ett aftal skulle hafva egt rum år 1865, då nu gällande riksdagsordning antogs. Ja, ett aftal egde verkligen rum, som finnes infördt i 114 § regeringsformen, och det lyder så: »De forna riksståndens privilegier, förmåner, rättigheter och friheter skola, der de ej egt oskiljaktigt sammanhang med den stånden förut tillkommande representationsrätt, och således med denna upphört, fortfarande gälla». Det är således klart häraf, att just representationsrätten blifvit undantagen vid detta aftal och att man följaktligen icke kan med något det ringaste skäl orda om ett verkligt aftal med hänsyn till nu ifrågavarande paragraf af riksdagsordningen. Vill man emellertid tyda såsom ett slags aftal det uttalande, som gjordes i regeringens proposition till 1863 års Riksdag med hänsyn till den

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Rör. ändring i § 13 Riksdagsordningen. (Forts.) representationsrätt, som städerna och landet skulle få, kan man visserligen göra det, ehuru det icke utgör en rättslig handling af sådan art, som i egentlig mening benämnes ett aftal. Detta uttalande lyder så: »I afseende å antalsförhållandet mellan landets och städernas representanter är antagen enahanda grund, som följts vid landstingens bildande, så att enligt regeln en folkmängd af 20,000 på landet och 10,000 i staden skulle berättiga att till denna kammare sända en representant». Se vi emellertid nu på huru utskottets förslag med hänsyn härtill ställer sig, finna vi att utskottet icke i ringaste mån öfverskridit den grundsats, som då uttalades i den kongl. propositionen. Städerna skulle nemligen, enligt 1885 års folkmängd, få en representant på 12,985 invånare, landsbygden en på 26,560 invånare. Städerna skulle således få till och med litet *mer* än dubbel representationsrätt mot landet. Jag kan alltså icke under sådana förhållanden finna, att man kan klaga i någon den ringaste mån öfver något aftalsbrott här vid lag.

Hvad åter beträffar det sätt, hvarpå denna temligen ringa reduktion genomförts, har icke något verkligt skäl anförts deremot, och jag tror att hvar och en, som vill göra saken klar för sig, snart skall finna, att utskottet handlat klokt, då det kommit med det förslag, som det framlagt. Som jag nämnade, då jag första gången hade ordet, skulle enligt detta förslag städerna med öfver 10,000 invånare få i genomsnitt en representant på 15,192 invånare, städerna med öfver 25,000 invånare en på 15,190 invånare och städerna med en folkmängd mellan 10,000 och 25,000 invånare en på 15,195 invånare. Således skulle i detta afseende blifva fullständig likformighet. Att man vidtagit inskränkningen för de större städerna och icke för de mindre, finner jag vara ganska klokt, ty vi skola komma i häg att det just är i de större städerna, som den starka folkmängdstillväxten eger rum, beroende, hvad de flesta af dem beträffar, på jernvägsnätets utveckling. Ty i samma mån man får ett utveckladt jernvägsnät, blifva de städer, som utgöra större centra för detsamma, äfven städer med stark tillväxt, såsom man kan se af förhållandena i utlandet; dessa städer växa starkt under dåliga tider och ännu mera under goda. Man kan således antaga, att denna tillväxt i dylika välbelägna städer skall fortfara.

Det är vidare en olägenhet för småstäderna att för 10 år vara indelade i valkretsar. De få således icke tillgodoräkna sig de senaste folkmängdssiffrorna annat än då de välja första gången under en sådan tioårsperiod. Vidare är det en större förmån för en stad att representeras af en riksdagsman, tillhörande sjelfva staden, än utaf en, som bor i en annan stad, och då det är många af de med hänsyn till riksdagsmannaval sammanförda småstäderna, som ligga långt ifrån hvarandra, till och med inom olika län, och som kunna hafva ganska skilda intressen, så inses lätt skälet, hvarför småstäderna behöfva en med hänsyn till folkmängdens storlek i genomsnitt något större representationsrätt än de större städerna. Det hade för den skull varit hårdare att taga något från småstäderna än från de större städerna. Dertill kommer att småstäderna fingo vidkännas större uppoffringar 1865, då representationsförändringen antogs, än de större. Jag tror därför, att, då man skulle göra en reduktion, man ej kunde göra den på bättre

sätt än utskottet gjort, så vida man ej, såsom reservanterna från denna Rör. ändring i § 13 Riksdagsordningen. (Forts.)
kammare, vill gå litet längre och vidtaga en obetydlig modifikation äfven med afseende på småstäderna och derigenom gifva åt de för dessa gällande siffrorna en större latitud för att sålunda underlätta valkretsindelningen samt förläna en större stabilitet åt densamma.

Hvad det yttrandet beträffar, att något behof icke förefinnes för en sådan åtgärd, som konstitutionsutskottet, föreslagit, vill jag påpeka att folkmängden i våra stora städer växer så raskt, att den tiden synbarligen ligger ganska nära, då städerna på grund af sin större representationsrätt skola, liksom fordom de privilegierade stånden, i förhållande till bondeståndet kunna handtera landsbygden som de vilja. Nu är det väl bekant af vår historia, att man i äldre tider brukade kasta bördorna så mycket som möjligt på jordbruket, och möjligheten att så än en gång skall ske, derest stadsborna medgifvas att fortfarande i samma omfattning och efter samma norm som hittills ökas i riksdagen, innebär således en tydlig fara för landsbygden. Från särskildt det socialistiska hållet framhålles dessutom med mycken kraft och talang, hurusom jordegendomen företrädesvis vore lämplig såsom beskattningsföremål och äfven borde beskattas derhän, att den komme att bära så stor del som möjligt af statens bördor.

Det har här framhållits, att landsbygden skulle skicka blott landtbrukare till riksdagen. Jag tror dock, att den, som vill göra sig besvär att se efter hur härmed förhåller sig, skall finna, att landsbygden äfven skickar många personer tillhörande andra yrken och att det finnes en stor mångfald af näringar och intressen på landsbygden lika väl som i städerna.

Vidare har framhållits att Andra Kammaren skulle egentligen vara en ersättning för de gamla borgare- och bondestånden. Detta är ett misstag. Andra Kammaren måste anses motsvara alla fyra stånden. En stor, ja största delen af adeln och presteståndet voro jordbrukare, och dessa ega nu valrätt och äro valbara till riksdagsmän i denna kammare.

De beskyllningar, som framkastats af talaren på gefleborgslänsbänken, tror jag han kunnat bespara sig. Andra Kammarens majoritet har icke gått fram så som han påstod, och allra minst kunna sådana beskyllningar vara berättigade, som att konstitutionsutskottet låtit leda sig af de hufvudsakligen å landsbygden gällande åsigtorna i tullfrågan, då denna kammare ju vid tillsättande af konstitutionsutskott vid denna riksdags början derur utslöt alla, som kunde misstänkas hylla protektionistiska åsigheter. Deraf tror jag det böra vara klart att alla, som tillstyrkt utskottets förslag, handlat i god öfvertygelse och med frånseende af alla biändamål. Vi skola också komma i håg, att de motioner, som i detta ämne förelågo 1886 och äfven vid januari-riksdagen i år, ingo mycket längre i reducerande af städernas representanter, än nu föreslagits, och det synes deraf tydligt nog, att denna fråga icke har något samband med tullfrågan, såsom man dock velat låta påskina.

Hvad beträffar påståendet att detta förslag skulle afse en börjande afskrifning af städernas representationsrätt, kan man väl icke tala om en afskrifning, så länge man icke ens sträckt sig derhän, som år 1865

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

uttalades såsom normalt, eller att i förhållande till folkmängden städerna skulle få blott dubbelt så många representanter som landsbygden, och att de alltså då skulle vara nöjda med vida *mindre* än en tredjedel af antalet representanter i Riksdagens Andra Kammare.

Det har, märkligt nog, i denna kammare talats om att man icke så mycket borde taga hänsyn till invånareantalet som till förmögenheten vid denna frågas afgörande. Jag vill då hänvisa till hvad som år 1865 talades och skrefs i representationsfrågan. Då hade af reformens motståndare framkastats den beskyllning, att man för mycket tagit hänsyn till penningen, men icke till personligheten, som man dock ansåg borde i främsta rummet representeras. Derpå svarade bland andra statsministern, friherre Louis de Geer såväl i flera tidningsartiklar som i sina anföranden på riddarhuset, i hvilka framhölls att förslaget syfte just var att bygga på *personlighetsprincipen*, och han citerade dervid Geijers ord, att »menniskan är ett sent begrepp i historien» och att det vore tid att »menniskan» finge framför intressena och klasserna göra sig gällande i representationen. Det synes mig därför fullkomligt oriktigt att nu återgå till den åsigt, som på sådant sätt blifvit vederlagd år 1865, och ännu mindre är det lämpligt att tala om och göra jemförelser blott med hänsyn till bevillningen för fast egendom samt af inkomst med uteslutande af grundskatter och indelningsverk, ty dessa senare bördors sammanlagda summa är betydligt större än den nämnda bevillningen, hvartill kommer att städernas relativt större bevillning ju ytterligare motväges af städerna tillkommande bränvinsmedel och tolag m. m. Alla vilja vi väl åtminstone synas vara rättvisa, och jag kan ur rättvisans synpunkt icke finna att en krona, som uttages i form af grundskatt eller indelningsverk, är mindre tryckande att utgifva eller mindre svår att åstadkomma än en krona bevillning af fast egendom eller inkomst. Derfor tror jag man helt enkelt kan lemna detta tal om förmögenheten och beskattningen å sido, ty siffrorna ställa sig äfven i detta fall lika förmånligt, ja till och med än förmånligare för utskottets förslag än för deras åsigt, som bekämpa detsamma.

Hvad åter beträffar antalet valberättigade i städerna, är det visserligen sant, som talaren på kristianstadsbänken anmärkte, att denna här i kammaren utdelade tabell, hvilken fullkomligt saknar officiell natur, är ofullständig så till vida, att den icke innehåller någon upplysning derom att under rubriken »*valberättigade*» är inbegripen hela summan af alla de tre i 14 § riksdagsordningen fastställda kategorierna för valrätt, utan afdrag af det mindretal, som besitter denna rätt efter mer än en af dessa kategorier; men tager man hänsyn till den statistik öfver valberättigade inom riket, som här utdelades vid riksdagens början, skall man finna, att äfven de vederbörligen reducerade siffrorna ställa sig mycket oförmånligare för städerna än för landsbygden. Ser man nemligen efter huru många valberättigade som finnas på hvarje riksdagsman efter afdrag af dem, som i återopade tabell medräknats mer än en gång, så får man 1 riksdagsman för 1683 valberättigade på landsbygden, men i städerna 1 för blott 799. Drager man ytterligare från dem, som icke skulle kunnat begagna sin valrätt, på grund deraf, att de icke betalat sina kommunalutskylder, ställa sig

siffrorna ännu sämre för städerna med 1 riksdagsman för 1,601 valberättigade å landsbygden emot 1 för blott 645 i städerna, 1 för 591 i Stockholm o. s. v. Jag tror därför, att man från motsatta sidan icke har skäl att klandra denna tabell, hvars siffror snarare äro till förmån för städerna än för de intressen, jag här söker försvara.

Hvad slutligen anmärktes af en representant från Karlstad, att min motion skulle vara inkonsekvent, då jag föreslagit en ändring i mom. 2 af 13 §, i syfte att landtrepresentanternas antal derigenom skulle ökas, så tror jag, att hvar och en, som läst min motion med eftertanke, skall finna, att denna ändring icke afser något sådant, utan endast kommit till för konsekvensens skull. Hade jag åsyftat att öka antalet representanter för landsbygden, så hade naturligtvis nämnda moment gifvits ett helt annat innehåll, än det af mig föreslagna, hvilket ju omöjligt skulle kunna medföra en nämnvärd sådan ökning. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Börjesson, Oléhn och Sundling*.

Herr Ohlsson i Stockholm: Den 2 mars i år yttrade en ärad representant på jemtlandsbänken, som då var och nu är ledamot i konstitutionsutskottet, uti en synnerligen viktig fråga, just den fråga, som gifvit anledning till detta andra riksmöte i år, så här: »jag har en ganska lång resa, innan jag kan nå till Riksdagen, och under min sista hitresa bevistade jag ej mindre än fem folkmöten. Vid alla dessa möten var opinionen nära på enhälligt mot ökade tullar, och endast fem å sex personer trodde att tullskyddet skulle vara välsignelsebringande. Man frågade mig helt naivt, om det väl vore möjligt, att de till förmån för andra näringar och för andra delar af riket kunde få sig pålagd en så oerhörd skatt, som den det förra året varit talan om. Jag kunde naturligtvis icke svara annat än, att det finge framtiden utvisa. Enligt min tanke skulle det vara en våldsgerning mot alla de trakter, som deraf måste komma att lida.» Vidare yttrade samme talare: »men hvad är väl detta nya tullsystem annat än ett nytt hofverisystem, der den ena delen af landet eller den ena näringen pålägger den andra skatt eller motsvarande arbetsskyldighet». Jag tyckte mig finna, då denne talare i talarestolen, der han nu sitter, uttryckte sig så, att han med en viss trygghet bemärkte det stora representantalet bredvid på stockholmsbänken, och att han med lika mycken trygghet blickade bort till göteborgs- och malmöbänkarne. Han hade stort skäl dertill, ty samma dag hade en annan talare från en annan ort, från Öland, yttrat: »om vi hade representationen fotad på lika grunder för stad och land, som billighet och all rättvisa fordra, och om vi sålunda på landet hade en representant för 10,000 invånare, så skulle landsbygdens representanter blifva så många, att det föga betydde, hvad städernas representanter i denna fråga tala och rösta. Städernas representanter äro nu som vi veta 69, men om landsbygden finge välja efter samma grunder som städerna, så skulle dess representanter blifva till antalet minst 350, och då kunna herrarne finna, huru denna fråga med lätthet skulle kunna afgöras. Då representationsrätten är, som den är, hemställer jag till herrarne, att herrarne icke böra vara orim-

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

liga.» Jag tror, som sagdt, att herr Farup hade goda skäl att å egna och kommittenternas vägnar med en viss trygghet lita på de stora städernas många representanter i försvaret mot den våldshandling, som han menade att man stod i begrepp att begå mot vissa orter. Men med förvåning finner jag, att han inom utskottet icke nu haft ett ord till försvar för det väl behöfliga stödets orubbade bibehållande. Det må nu vara hans sak och en hvar representants egen sak att afgöra, om förhållandena i deras respektive orter så förändrat sig, att de nu äro villige att underkasta sig ett sådant hofverisystem, hvarom herr Farup talat, eller annat förtryck, och då må man reducera bort städernas betydelse för att uteslutande lägga magten i händerna på vissa landsbygder. Om man anser att de, som tillgodogöra sig våra skogar, de som arbeta i våra grufvor och hyttor, som fiska i våra skärgårdar o. s. v., att deras rätt bör under alla förhållanden vara beroende af ett antal jordbrukare i mellersta Sverige, då bör man gå in på det förslag, som nu föreligger. Men jag tror, att det är skäl att noga betänka sig, innan man gör detta. För statsverket såsom sådant tror jag att det vore af mindre betydelse, men för vissa orter har det långt större betydelse än för städerna. En talare har här sagt och en annan upprepat, att, om man fäster sig vid den beskattning, som befolkningen har att utgöra i olika delar af landet, eller i städerna och på landsbygden, så måste man taga med i beräkning icke allenast bevillningen, utan äfven de gamla skatter, som här hafva blifvit kallade för sekelgamla orättvisor. Ja, vore det så, att landrepresentanterna nu hade uppgifvit anspråken på att blifva befriade från dessa skatter, då tror jag, att detta vore ett vederlag stort nog för att få stadsrepresentanterna benägna att gå in på hvad som nu föreslagits. Men är det så, att allmogerepresentanterna hålla på en fortfarande afskrifning af sina gamla skatter, så att beskattningen kommer att utgå efter samma grunder för land och stad, och vinna de en gång detta mål, då är det städerna, som få bidraga mest. Nu är väl icke meningen, då man gör en grundlagsändring, som verkligen är en representationsförändring, att man skall göra den blott för i dag. Meningen är väl att beslutet skulle blifva bestående för framtiden. Men huru orättvist skall det icke ställa sig då, när de som draga tyngsta bördan ändå utgöra minoritet vid lagstiftningen. Då säga måhända herrarne från landet: »magten, den ega vi på handen; den släppa vi nu icke från oss, utan städerna må gerna betala, men behålla minskningen i sina representanters antal». Då torde det icke bli fråga om rättvisa längre, utan om intressen, alldeles som nu.

Jag ber emellertid herrarne betänka att det beslut, som nu i dag fattas, måste få ett visst inflytande på utgången af frågorna om borttagandet af indelningsverk och grundskatter. Beslutar man i dag att låta frågan om städernas representationsrätt blifva ett hvilande grundlagsförslag, så kommer utan tvifvel den välvilja, hvarmed städernas representanter allt mer omfattat önskingarna hos majoriteten i denna kammare, också att blifva hvilande på honom; och blir det Riksdagens beslut att utvisa en del representanter från städerna ur representationen, så nog kommer det att dröja, innan någon af de återstående kommer att hjälpa landtmännen i deras sträfvande att få skattebör-

dorna utjennade. Kanske herrarne tro sig då kunna räkna på hjälp från medkammaren? Men den hjälpen är väl ändock icke så säker. Jag tror därför att det är klokast att icke låta denna fråga hvila till nästa riksdag, utan låta den hvila länge, så att man noga hinner öfverväga följderna, innan man tar ett så viktigt steg som det ifrågasvarande. — På grund af hvad jag anfört anhåller jag, herr talman, om afslag å betänkandet.

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Bengtsson: Då jag delat den åsigt, hvartill utskottet kommit i föreliggande fråga, hvad inskränkingen af de större städernas representationsrätt beträffar, har jag gjort detta af tvenne skäl. För det första har jag icke kunnat finna ringaste anledning eller skäl för att städerna borde hafva större representationsrätt än landsbygden, och jag har icke fått klart för mig, hvarför det skall fordras en folkmängd af 20,000 personer på landet för att till Andra Kammaren sända en representant, då deremot i städerna en representant väljes för hvarje 10,000-tal. Och för det andra har det under den tid, som förflutit sedan det nya representationskicket infördes, visat sig, att städerna allt jemt vunnit större och större fördelar på landsbygdens bekostnad. Vid valen till Andra Kammaren år 1867 hade, så till exempel, landsbygden 71,5 procent och städerna 28,5 procent af antalet riksdagsmän, men vid valen 1887 hade landsbygden endast 66,6 procent, då deremot städernas antal vuxit till 33,94 procent. Ett sådant förhållande kan jag icke finna vara förenadt med hvarken rättvisa eller billighet. Att städernas representanter skola till antalet växa i en så oroväckande grad kan väl icke heller i längden försvaras.

Jag skall emellertid icke uppehålla mig vid de skäl, som utskottet haft för sin hemställan. Detta har redan blifvit påvisadt af andra. Men jag skall fästa mig vid hvad som blifvit anfördt af reservanterna från båda kamrarna, såväl den första som den andra. Dessa hafva alla erkänt det rättvisa, billiga och nödvändiga i att städernas representantantal inskränktes. Men de hafva föreslagit olika sätt att lösa frågan. Herrar Hallenborg, Ehrenheim och Wachtmeister, med hvilka äfven herr Gumælius instämt, hafva ej något att erinra mot förslaget, men vilja ej att städernas nuvarande representantal skall minskas, utan vilja att det skall bibehållas, till dess folkmängdssiffran uppgått så högt, att ändringar påkallas af det nya stadgandet. — Ja, detta vore visserligen ett sätt, men det vore enligt mitt förmenande ett mycket besynnerligt sätt att lösa frågan. Då man huser den åsigten, att städerna under en följd af år varit för mycket representerade, skall man då fortfarande låta dem behålla detta antal? Om detta icke kan vara rätt, så är det, från en annan synpunkt sedt, icke klokt. Men jag undrar om dessa herrar tänkt sig, huru deras förslag skulle komma att taga sig ut i praktiken. Ty om man tänker sig tvenne städer, till exempel Malmö och Helsingborg, och man antager att Malmö, som har 44,500 invånare och 4 representanter, stode alldeles stilla, hvad folkmängden beträffar, men Helsingborg, som nu har 15,200 invånare, komme att höja sig så, att dess folkmängd ginge upp till 54,900 personer, d. v. s. till ett invånareantal, som vore 10,400 personer större än det i Malmö, så skulle det oaktadt, efter nämnde herrar reservan-

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

ters förslag, Helsingborg icke vara berättigadt att välja mera än 3 representanter, då deremot Malmö fortfarande skulle ega rätt att sända sina 4 representanter till Riksdagen. Jag tror att ett sådant förslag, för så vidt herrarne verkligen tänka antaga detsamma, icke kan annat än förstöra det hela, ty enligt mitt förmenande skulle det i alla händelser aldrig kunna genomföras. En annan reservant, herr Samzelius, medgifver behofvet af en begränsning af städernas representationsrätt, men vill inslå på en annan väg, för att nå målet — och som, enligt hans egna uttryck, skulle återföra oss till det numera i någon mån rubbade förhållande mellan landets och städernas representantantal, grundlagsstiftaren tänkt sig, med 10,000 för städerna och 20,000 för landet.

Jag tycker verkligen, att med den uppfattningen borde herr Samzelius hafva kunnat förena sig om utskottets förslag.

Justitieministern yttrade vid föredragning af förslaget till den nya riksdagsordningen i statsrådet den 5 januari 1863 bland annat följande, såsom också af herr Ljungman redan blifvit nämndt: att »i regeln en folkmängd af 20,000 på landet och 10,000 i stad skulle berättiga att till denna kammare sända en representant».

Hvad nu beträffar utskottets förslag, så går det ju i samma riktning som detta justitieministerns yttrande och herr Samzelii yrkande, ty enligt detta skulle städerna få sända en representant för 13,418 och landet en för 26,560 personer. Således städerna dubbelt så stort antal som landsbygden enligt folkmängden. Antalet representanter år 1867 utgjorde för landet 135 och för städerna 55. Efter utskottets förslag skulle landsbygden utse 146 och städerna 60, och sålunda skulle förhållandena gestalta sig på samma sätt, som justitieministern till stadsrådsprotokollet den 5 januari 1863, herr Samzelius i sin afgifna reservation och flere talare här i dag yrkat, nemligen att man borde återgå till samma representantantal, som beslöts vid representationsförslagets genomförande. Jag kan icke se någon vidare skilnad emellan utskottets förslag och många af de yttranden, som fälts här af de herrar, som uppträdt emot detsamma.

Hvad nu de mindre städernas representationsrätt beträffar, har jag, såsom herrarne se, förenat mig med de ledamöter af denna kammare, som reserverat sig emot utskottets förslag. Jag kan nemligen icke inse, hvarför, då man gjort inskränknningar i de större städernas representationsrätt, man icke skulle göra detsamma i afseende å de mindre städerna. Efter nuvarande folkmängdsförhållanden skulle de städer, som hafva en folkmängd af 10,000 eller mer, representeras af en riksdagsman för 15,192 personer, och de smärre städerna af en riksdagsman för en folkmängd af 9,929.

Jenför man nu alla dessa tre kategorier, skulle för de smärre städerna för utseende af en riksdagsman fordras en folkmängd af 10,000; för de större städerna, enligt hvad utskottet föreslagit, 15,192 personer, men landsbygden deremot får icke utse en riksdagsman för mindre folkmängd än 26,560. Jag tycker verkligen icke att städernas representanter hafva skäl att beklaga sig öfver att landsbygden velat göra något intrång i deras valrätt, såsom man här i dag velat låta påskina, men, då städerna hafva en så stor fördel framför landsbygden,

får man icke undra, om landsbygdens representanter litet grand försöka inskränka stadsrepresentanternas antal.

Det har yttrats af en talare, och möjligen också af flere, att orsaken härtill skulle vara en annan än den man uppgifvit, och man har dervid inblandat tullfrågan. En sådan beskyllning skall jag åtminstone för min del bedja få tillbakavisa, ty det är alldeles icke tullförhållanden, som här vid lag bestämt mig, utan det är af fullaste öfvertygelse om nödvändigheten af inskränkningen jag gått med på det förslag utskottet här framlagt.

Man har här åberopat, att man skulle taga mera hänsyn till bevillningen, och derpå har herr Ljungman redan svarat, men jag tror dock icke heller att man får alltför mycket underskatta de onera, som vidlåda landsbygden, och därför beräkna antalet representanter efter 2:a artikelns bevillning. Vi veta att, då städernas invånare fått sina debetsedlar, veta de allt hvad de skola betala, men så är icke förhållandet på landsbygden, der ännu större summor utgå dessutom till inledningsverk, grundskatter m. m.

Jag skall nu icke längre upptaga tiden, utan nöjer mig med att påyrka bifall till utskottets förslag, med den ändring reservanterna från denna kammare föreslagit, nemligen att siffrorna 6—12,000 skulle utbytas mot 8—16,000.

Herrar *Hansson* i Solberga, *Ersson* i Vestlandaholm, *Nilsson* i Vrångebol och *Wallmark* instämde i detta anförande.

Herr Lund: Då jag redan instämt i herr Berglöfs yrkande, skulle jag icke nu här kunnat behöfva begära ordet för att tillkännagifva hvilken ståndpunkt jag intager i frågan, och det är icke heller därför jag nu här uppträder, utan jag gör det med anledning af den besynnerliga räknekonst, en af mina länskamrater i dag tillämpat.

Han dref nemligen den satsen, att städernas representationsrätt under det nya statsskicket skulle vara minst lika stor som under det gamla, och han har här uppgifvit, att städernas representanter i Andra Kammaren nu skulle uppgå till tredjedelen emot fjerdedelen, som de utgjorde under gamla borgareståndets tid. Detta är ett mycket besynnerligt påstående, som jag icke kan annat än söka gendrifva. Då den ärade talaren påstod detta, har han, efter hvad jag kan finna, helt säkert glömt bort att taga Första Kammaren med i räkningen. Jag kan icke finna annat, än att städerna, om också i Andra Kammaren representerade till $\frac{1}{3}$ af hela ledamotsantalet, för närvarande likväl hafva mindre representationrätt än de hade under det gamla statskicket. Då utgjorde nemligen borgareståndet $\frac{1}{4}$ af hela representationen; men $\frac{1}{3}$ af halfva representationen kan jag icke finna vara mera än $\frac{1}{6}$ af den hela. Jag förbiser visserligen icke det antal representanter inom Första Kammaren, som valts af de städer, hvilka icke lyda under landsting. Antalet af dessa representanter är dock helt ringa, tolf som vi nyss hörde, och de kunna icke göra sina röster gällande mer än i ett enda fall, och det är vid gemensamma voteringar. Genom att deras röster då läggas till stadsrepresentanternas inom Andra Kammaren hafva visserligen städernas representanter inom Riksdagen

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Rör. ändring i § 13 Riksdagsordningen. (Forts.)

i dess helhet enligt det nya statsskicket måhända vunnit något i inflytande. Men som gemensamma voteringar ju endast sällan förekomma i förhållande till antalet derförutom afgjorda ärenden, kan man väl med allt skäl påstå, att städerna nu äro mindre representerade än under det gamla statsskicket.

Det är endast detta jag velat framhålla gent emot herr Redelius' påstående, att, äfven om städernas förtroendemän vid riksdagen endast utgjorde $\frac{1}{4}$ af Andra Kammaren, de ändå skulle hafva lika stor representationsrätt som under det gamla statsskicket.

Medan jag har ordet, ber jag få angifva det skäl, hvarför jag instämmer i herr Berglöfs yrkande. Det är nemligen det, att jag finner denna fråga vara allt för vigtig att afgöras efter den knapphändiga utredning, som kommit henne till del. Jag säger knapphändig; och det är därför, att konstitutionsutskottet, såsom synes, endast fäst sig vid en sida af saken, nemligen vid folknämgdsförhållandena. En fullständig utredning hade dock fordrat, att äfven andra siffror tagits med i räkningen, men dessa återfinnas icke i konstitutionsutskottets utlåtande. Detta utgör för mig tillräckligt skäl att yrka afslag å så väl detta sistnämnda som de åtföljande reservationerna.

Herr Meyer: Mot magtspråk lönar det icke mödan att uppträda med skäl, och jag har därför begärt ordet endast för att få tillfälle att beteckna konstitutionsutskottets ifrågavarande förslag såsom ett försök att göra ingrepp i städernas rätt. På den grund yrkar jag afslag å så väl utlåtandet som de reservationer, hvilka äro detsamma bifogade.

Herr Farup: Jag tror mig gå kammarens önsknings till mötes, då jag icke ingår i svaromål på alla de inkast, som blifvit gjorda mot utskottets förevarande hemställan och de motiv, hvarpå den grundar sig. Några af de väsentligaste invändningarna ber jag dock att få med några ord bemöta.

Den förste talaren medgaf visserligen, att man icke kan låta det fortgå som hittills med tillökningen af städernas representanter, och att en gräns måste sättas för deras tillväxt; men han kom det oakadt till det slut, att han yrkade afslag å utskottets hemställan, under försök att göra den satsen gällande, att det är just hos städerna som tyngdpunkten skall förläggas i afseende på representanträtten, hvarjemte han påstod, att det var från städerna, som alla reformer gå ut. Jag förmodar att han dermed åsyftade skattereformen, eftersom den frågan alltid på senare tider och äfven här blifvit så mycket inblandad i riksdagsförhandlingarna! En annan talare, herr Gumælius, ville, om jag hörde honom rätt, fortfarande göra penningen till värdenätare på människans politiska utveckling. Det var högst öfverraskande att få höra sådant från det hållet. Jag trodde eljest, att man skulle sträfvä derhän, att individen allt mer och mer återkomme till sin rätt.

En talare på söderhamnsbänken höll ett högstämndt och högpolitiskt tal, deri han sökte göra troligt, att man nu på allt sätt vill åt städerna och söker inskränka deras rättigheter, på samma gång som landsbygden befrias från sina skyldigheter, och han slöt med att gifva

tullfrågan skulden till alltsammans. Hvarifrån han hemtat detta, fingo vi icke närmare reda på, men kanske är det icke så lätt att säga, hvaruppå sagda påstående stöder sig. Ser man på konstitutionsutskottets sammansättning, så äro der icke många tullvänner, men talaren kommer emellertid ändå till det resultatet, att det är tullfrågan, som dikterat beslutet. Han betecknade äfven frågan såsom synnerligen grannlaga, och deri är jag fullkomligt ense med honom, ty det gäller att rätta ett missförhållande med afseende å representationsrätten. Det är detta det gäller och ingenting annat. Detta framhållas äfven skarpt af våra motståndare, men de söka göra troligt, att det normala förhållandet går i riktning, att i städernas händer skulle ligga ett öfvervägande inflytande i representationen, och de förmäna att så varit meningen vid riksdagsordningens tillkomst. Detta tror icke jag. Det var icke en slump, som bestämde förhållandet mellan stads- och landsbygdsrepresentanter, sådant som det då blef bestämdt, nemligen till 55 från städerna och 135 från landet. Vi veta alla, att saken nu gestaltat sig så, att vi hafva 75 från städerna och 146 från landet, således en ökning med 20 å ena sidan mot 11 å den andra, och denna ökning fortgår undan för undan i stigande progressiv riktning. Om man derfor vill tala om principer, torde man böra hålla sig till hvad riksdagsordningen uttalade, då den tillkom. Det har yttrats här: »hvad hafva städerna gjort landet, eftersom städernas representanter nu skola utvisas ur denna kammare?» Man väntar väl svar på frågan, och då skall jag be att få nämna, att städernas representanter med ihärdighet motsatt sig alla förslag, som gått ut på att lätta jordbrukets bördor; och under det att kapitalet samlat sig i städerna, har betrycket å landet ökat. Från en af vår tids störste statsmän hafva de bevingade ord flugit ut öfver hela världen: »När bonden har pengar, så ha vi alla pengar». Men jag vågar fråga, om väl bonden här numera har pengar. Millioner på millioner samla sig i städerna, men å landsbygden ökas fattigdomen i betänkelig grad. Talaren på stockholmsbänken kom till samma resultat, som den nyss nämnde representanten från Söderhamn. Det vore tullen det gälde, och genom att bestrida nu föreliggande förslag, trodde han sig värfva rekryter för sina åsichter i tullfrågan. För min del vill jag icke vara med om en sådan uppfattning.

Den siste talaren yttrade, »att mot magtspråk vore intet att göra». Det är mycket sant, och nu bär det verkligen åt det hållet, att stadsrepresentanterna slutligen få all magten inom Riksdagen. Ditåt skriker det.

På dessa skäl, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan, med den lilla modifikation, Nils Larson med flere reservanter påyrkat.

Herr P. A. Siljeström: Jag skall icke uppehålla kammaren med några betraktelser rörande vare sig det historiska eller det principiella i vårt nuvarande representationssätt, utan endast angifva de grunder, på hvilka jag ämnar yrka afslag å förevarande betänkande liksom å de åtföljande reservationerna. Jag inser mycket väl, att det numera icke kan vara stort skäl att yttra sig i frågan, då den lär vara afgjord i

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Första Kammaren i enlighet med herr Hallenborgs med fleres reservation, och således förmodligen äfven här i kammaren har sin utgång gifven. Några ord ber jag dock få säga, hvarvid jag på förhand, liksom min granne, kanske torde böra anhålla om ursäkt, om hvad jag kan hafva att yttra möjligen kommer att innehålla något i något afseende stötande; men jag hoppas att man ej skall förebrå mig, att jag kommer att upprigtigt säga min mening. Jag vet, att majoriteten i denna kammare icke i mig ser någon fiende, och jag kan således hafva ordet fritt.

Den viktiga fråga, som nu föreligger, kan ses från många synpunkter. Först och främst kan den betraktas ur den abstrakta politiska rättens synpunkt. I det fallet visa de siffror, som blifvit anförda af utskottet, att landsbygdsrepresentanternas antal, som strax efter det nya statskicket genomförande utgjorde 71 proc. af hela antalet i denna kammare, sedermera nedgått till 66 proc. och sålunda gjort en förlust af 5 proc. Under samma tid har dock rikets hela folkmängd på landsbygden likaledes minskats med 5 proc. af det hela, och således skulle man med fog kunna säga, att det ena svarar temligen jemnt emot det andra, och att derigenom således icke uppstått någon orättvisa i afseende på representationsrätten. Det kan dock icke förnekas, att till följd af det företräde, som gafs åt städerna vid den nya representationens införande, och på grund af den i städerna alltmera tillväxande folkmängden, måste förr eller senare, om den nu rådande folkmängdstillökningen i städerna kommer att fortfara, inträffa att städerna få en allt för stor representationsrätt i förhållande till landsbygden. Jag undrar därför icke på, om landsbygdens representanter känna sig något oangenämt berörda vid tanken på en sådan möjligen timande orättvisa, och såsom stadsrepresentant kan jag icke annat än känna mig förlägen öfver att i någon mån hafva bidragit till att hos dessa representanter hafva väckt en dylik mindre behaglig känsla. Då jag likväl å andra sidan tager i betraktande, att från den sidan, som vill hafva stadsrepresentanternas antal förminskadt, uttalats utan reservation eller motsägelse sådana satsar, som t. ex. att man en gång för alla borde fastslå antalet stads- och landtrepresentanter i Andra Kammaren, så att de förhölle sig som 5 till 13, och att sålunda, äfven om det inträffade — hvilket dock här i Sverige torde dröja — att hälften af hela Sveriges befolkning koncentrerades i städerna, samma proportion af 5 till 13 ändock skulle bibehållas; då jag ser detta och vidare finner, att utskottet med ett vackert användande af grundlagens ord funnit det hvarken »nödigt eller nyttigt» att åt Konungen öfverlemna ordnandet af de mindre städernas valkretsar, utan i stället funnit det både nödigt och nyttigt, att denna fördelning fortfarande göres af Andra Kammarens majoritet, som visat sig intresserad af att så mycket som möjligt begränsa städernas representationsrätt, så måste jag tillstå, att det nämnda intrycket ej obetydligt mildrats.

Enligt de värdefulla upplysningar, vi nu erhållit från statistiska centralbyrån — upplysningar som ju böra tjena till ledning vid frågans afgörande — har det visat sig, att valmännens antal på landsbygden för närvarande uppgår till mellan 240,000 och 250,000, under det att antalet »icke valberättigade» uppgår till mellan 140- och

150,000. Dessa så kallade »icke valberättigade» utgöras likväl till största delen af fastighetsegare och arrendatorer samt derjemte af »inkomsttagare», hvilka utan undantag stå öfver det streck, bevillningsförordningen uppdrager. Jag frågar mig då, hvarför man icke inbjuder dessa till utöfvande af valrätt? De blifva beskattade i likhet med oss öfriga och betala sina debetsedlar, men få det oaktadt icke afgifva sitt votum vid utseende af de representanter, som skola bestämma öfver deras skatter.

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

En del af dessa personer skulle hafva tillhört det gamla bondeståndet, och alla torde de befinna sig på alldeles samma bildningsgrad som massan af valmännen till Andra Kammaren; hvarför vill man då icke äfven gifva dem valrätt? Om man utgår från den abstrakta rättens synpunkt, hvarför icke inkalla äfven dem? Jag finner icke ringaste antydning härom i ett förslag, som likväl i öfrigt på ett betänkligt sätt vill rubba representationsrätten. Det är så mycket besynnerligare att man icke varit betänkt derpå, som ju dessa icke valberättigade på landet, från landtmännens sida sedt, äro, så att säga, ben af deras ben och kött af deras kött.

Hvarför vill man icke framför annat gifva dessa 150,000 »icke valberättigade» politisk rösträtt?

Likaledes finner man af de statistiska uppgifterna, att 25,000 qvinnor äro i besittning af fullkomligt samma politiska kvalifikationer som vi andra och som hafva kommunal rösträtt. Hvarför, om man ställer sig på blotta rättens synpunkt, ger man ej dem äfven politisk rösträtt? Jag anser detta för en stor orättvisa. Från den abstrakta rättens synpunkt sedt, måste detta alltid betraktas såsom en stor orättvisa.

Då man nu icke fäster afseende vid sådana orättvisor, som jag här nämnt, då synes man mig kunna helt och hållet eliminera frågan om den absoluta rätten och ställa sig på en annan ståndpunkt, och så förmodar jag att de, som varit intresserade för den ifrågasatta förändringen, äfven gjort. Mången menar ock, att det icke är så noga, om ej den abstrakta rätten här vid lag kommer till heders. Hufvudsaken är att få en väl sammansatt representation, som fullgör sina representativa funktioner, så väl lagstiftnings- som beskattningsarbetet, på ett tillfredsställande sätt. Således frågas då: kan denna Andra Kammaré, så som den nu är sammansatt, anses hafva fullgjort sina funktioner på ett tillfredsställande sätt, eller har den det icke? Och bör den, för att bättre fullgöra dessa funktioner, tillägna sig ett relativt större antal landtmannarepresentanter i förhållande till stadsrepresentanterna?

Detta är den praktiska sidan af frågan. Men vill man se saken ur den synpunkten, så är det klart, att man icke får taga hänsyn till allenast denna kammaré; man måste taga båda kamrarne i skärskådande, eftersom båda kamrarne hafva lika politiska rättigheter och i många fall arbeta gemensamt, nemligen vid de gemensamma voteringarna.

Om man då tager i betraktande, att Första Kammaren är vald af landstingen, som erkänt äro ett uttryck icke af städernas utan af landtbefolkningens meningar, så måste Första Kammarens ledamöter — nemligen de af landstingen valde — anses lika väl som landtmannarepresentanterna här i kammaren representera landsbygden. Men i Första

Rör. ändring
i § 13 Riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

Kammaren finnas bland 143 representanter endast 12 för städerna valde, således kan denna kammare snart sagdt uteslutande anses representera landsbygden. I denna kammare åter veta vi att städernas representanter förhålla sig till landsbygdens ungefär som 1 till 2, och *båda* kamrarne äro således onekligen i öfvervägande grad att betrakta såsom landtmannarepresentationer. Nu må visserligen anmärkas, att Första Kammarens ledamöter icke kunna sägas representera de mindre jordbrukarne eller den stora massan på landet. Men äfven denna invändning förlorar i betydelse, sedan tulltaxan visat sig vara en artist, som, så att säga, förstått att cementera tillsammans de båda kamrarnes politiska ler och långhalm. Det är för öfrigt ett faktum, som för hvarje dag mer och mer bekräftas, att Andra Kammaren så småningom flyttar öfver äfven i den första, hvarpå vi vid detta tillfälle hafva ett särskildt bevis deruti, att motionärer äfven från Första Kammaren ryckt i fält för att bispringa sina af stadsrepresentanterna i denna kammare förtryckta meningsfränder. Och det torde vara svårt att förutsäga, huruvida den ökade immigrationen af stadsrepresentanter i Andra Kammaren, eller af andra-kammar-elementer i den första skall komma att ske hastigast.

Med uteslutande hänsyn till Andra Kammaren frågar jag mig emellertid: skulle det vara gagneligt för en rätt behandling först och främst af *beskattningsfrågan*, att antalet af Andra Kammarens landtmannarepresentanter ökades i proportion mot stadsrepresentanternas? Jag är ledsen att i det fallet nödgas konstatera ett faktum, som, ehvad jag än eljest tänkt i denna fråga, likväl bestämt mitt beslut att motätta mig det ifrågavarande förslaget.

Jag hänsyftar på den motion, som väckts i denna kammare angående en tilläggsbevillning på embets- och tjänstemäns löner, hvilken fråga med rätta väckt ett så oerhördt uppseende. Då emellertid denna sak icke blifvit fullt uppskattad till sin politiska innebörd, så skall jag anhålla att få i det fallet vara något omständlig.

Det är alldeles klart, att Riksdagen har all rätt att nedsätta statens embets- och tjänstemäns löner så mycket den behagar; och än mer, den har en pligt att göra detta, såvida sådant anses lönlida till allmänt bästa. Men *sedan dessa löner en gång blifva bestämda*, inträder ett annat förhållande. I den motion, på hvilken jag anspelar, säges uttryckligen, att dessa löner äro genom lagliga former så fasta, att ingen kan rubba dem. De äro att betrakta såsom en verklig egendom under innehafvarnes lifstid. I det fallet vill jag icke uttala någon mening. Det är ju möjligt, att man skulle vilja städsla statens embets- och tjänstemän på vissa år, kanske på ett eller ett halft år, för att så efter sig företeende omständigheter kunna höja eller sänka lönerna; men detta hör icke hit. Motionären erkänner sjelf, ehuru ej utan beklagande, att lönerna icke kunna nedsättas. Han föreslår dock en extra bevillning af intet annat skäl, än att han anser statens embets- och tjänstemän för närvarande befinna sig i en gynsammare ekonomisk ställning än de flesta andra medborgare — en bevillning för öfrigt, som genom sin storlek mera har karakteren af utpressning än af beskattning. Detta yrkande preciserades sedan ytterligare af en ledamot på dala-bänken, som nu upphört att tillhöra kammaren, då han yttrade, att man måste taga, der man kunde komma åt, såsom orden föllo sig.

Denna grundsats är i min tanke af en så vådlig beskaffenhet i fråga om allt hvad beskattning heter, att jag verkligen häpnat öfver, att en representant i denna kammare kunnat uttala den, och än mera deröfver att det väckta förslaget blifvit understödt af icke mindre än 20 ledamöter och slutligen fallit med endast *en* rösts pluralitet! Man har kallat detta förslag socialistiskt, men jag nödgas i detta fall uppträda till socialismens försvar. Socialismen hyllar visserligen också i visst afseende den satsen, att man bör »taga, der man kan komma åt», men man tänker sig dervid dock ett visst system i förfarandet — något, som utesluter godtycke och partiskhet — under det att detta förslag endast är jemförligt med den beskattningsmetod, som brukat begagnas af orientens potentater, hvilka, då de kommit i behof af penningar, under godkännande af satsen »man tager der man kan komma åt», utskrifvit en extra bevillning från den eller den staden, den eller den korporationen, den eller den rika juden o. s. v. Men vill man för framtiden värja sig mot sådana beskattningsmetoder, så tror jag, efter den erfarenhet man vunnit, att ett förslag sådant som det ifrågasvarande fallit i denna kammare blott på *en* röst, att man måste finna det angeläget att icke förstora majoriteten i denna kammare. Det är naturligtvis omöjligt att bestämma, huru rösterna vid den slutliga voteringen voro fördelade mellan stads- och landrepresentanterna, och jag kan icke *bevisa*, att det endast var bland de senare man hade att söka de 92 röster, som utgjorde minoriteten. Tvärtom är det mig en sann tillfredsställelse att på grund af sjelfva röstsiffrorna konstatera, att en del af landtmannapartiet *måste* hafva röstat mot förslaget. Men då jag å ena sidan gör afdrag för embetsmännen inom kammaren, hvilka utgöra den stora pluraliteten af städernas representanter, icke därför att jag ej antager att de skulle kunnat härvid handla utan afseende på egen fördel eller skada, utan därför att jag anser dem nog upplysta för att inse hela den politiska betydelsen af frågan, och jag å andra sidan finner, att de tjugu medundertecknarne af motionen samtliga voro landtmannarepresentanter, samt att representanten på dala-bänken, som förordade detsamma, under många år varit en af landtmannapartiets ledare, så är det åtminstone all sannolikhet för att den stora röstsiffran 92 haft sitt ursprung från denna sida af kammaren. Och om än, såsom jag verkligen antager, alltsammans skett af bristande uppmärksamhet på eller insigt i frågans beskaffenhet och innebörd, hvad kan icke vara att befara i beskattningsväg, om hvad som nu varit minoritet, i stället, genom förändradt förhållande mellan stads- och landrepresentanternas antal i kammaren, blifver majoritet? Till hvilka konsekvenser i afseende på beskattningen skulle ej den af motionen inslagna vägen leda? Jag antager, att vördiga presterskapet icke varit inbegripet i motionärens syfte, men skulle man ej på samma grunder kunna uppvakta dem ett annat år? Det finnes många yrken, som icke lidit af de ogynnsamma industriella förhållanden, som nu råda, och om de befinna sig i jemförelsevis »gynnsamma omständigheter», hvarför ej lägga en tilläggsbevillning på dem? Fideikommissarierna i landet torde i allmänhet befinna sig i temligen goda omständigheter, — skulle man ej, ehuru fideikommissinstitutionen, om hvilken man för öfrigt må säga hvad man behagar, likväl tills vidare är af lag erkänd

Rör. ändring
i § 13 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Rör. ändring och skyddad, kunna på dem lägga en tilläggsbevilning o. s. v.? Man i § 13 Riksdagsordningen. har icke, jag upprepar det, satt sig in i hela innehållet af detta olyckliga förslag och därför icke heller tänkt sig in i de följder det skulle komma att medföra. Men när i alla fall ett sådant förslag *kunnat* framkomma, anser jag det vara ganska vådligt att under nuvarande förhållanden rubba proportionen mellan landt- och stadsrepresentanter i denna kammare.

Detta i afseende på beskattningsväsendet. Jag vill nu äfven yttra några ord om förslaget ur *lagstiftningens* synpunkt. Är denna kammare för det närvarande mindre skicklig för sitt värf att stifta lagar? Och skall den blifva skickligare derigenom att stadsrepresentanternas antal minskas? Jag minnes mycket väl från yngre dagar, huru i det gamla bondeståndet många varma och allvarliga tankar uttalades om politiskt och socialt framåtskridande af sådana män som en Anders Danielsson i Tolerud och en Nils Månsson i Skumparp med flere deras gelikar, och den genklang, som dessa ord vunno öfver landet, samt de förhoppningar, som då väcktes rörande bondeståndets vardande inflytande att befordra menniskorätt, samvetsfrihet och allmän humanitet. Jag är förvissad att dessa traditioner ännu lefva i våra bygder, både i norr och söder. Men tiderna förändras mången gång, och det kan hända att, figurligt taladt och utan att jag i det fallet gör någon anspelning på närvarande personer eller förhållanden, både den Danielssonska och den Månssonska firman ändra plats i det politiska registret. Men sådana förändringar gå *alltid* i en *reaktionär* riktning, om den politiska magten kommer i händerna på en enda klass, det må vara hvilken som helst. Det är endast under strid mellan olika intressen och lifsuppfattningar som rätten och sanningen gå fram i verlden. Så har det tillföre varit och så skall det förblifva intill dagarnes ända. Jag lägger en stor vikt på att, sådana våra förhållanden äro, landtmännen utgöra majoriteten i representationen, men på samma gång tror jag det vara nyttigt, att en icke alltför liten eller obetydande minoritet från städerna äfven finnes. Sådant kan endast bidraga att öka och förbättra samarbetet för alla kulturändamål. Och så länge landtmännens relativa antal icke understiger 60 procent i denna kammare — och till den siffran kommer det icke att sjunka ännu på 20 år — kan jag icke inse att det ur *lagstiftningens* synpunkt finnes något egentligt skäl att ändra proportionen.

Då tiden nu var långt framskriden och ännu åtskilliga talare anmält sig för yttrandes afgifvande, uppsköts den vidare öfverläggningen till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.